

Perspektivanalyse

2022-2025

Innholdsfortegnelse

Innledning.....	3
Sammendrag.....	5
Ny orientering - lokalt blikk mot fremtida	5
Helhetlig plan og styring	7
Utviklingstrekk.....	10
Uten kommunen stopper det opp	10
Kommuneøkonomien	10
Koronapandemien	11
Kommunal tjenesteyting - tjenstedesign.....	11
Sosial bærekraft og folkehelse.....	12
Vekst og sysselsetting	15
Sysselsetting og arbeidsmarked	17
Strategier og fokusområder	21
Tidlig innsats	21
Tilflytting og rekruttering.....	22
Realkapital og vedlikeholdsetterslep.....	22
Ny boligstrategi for Rana kommune.....	23
Aldersvennlig samfunn	23
Ingen eldrebølge, men en varig endring vi skal leve med	24
Rekruttering.....	26
Kommunikasjon og digitalisering.....	27
Kommuneøkonomi	29
Omstillingsmål	29
Handlingsregel økonomisk bærekraft	29
Kommunaløkonomisk analyse	30
Lønnsanalyse.....	32
Kommunebarometeret.....	33
KOSTRA – ressursbruk og prioritering	34
Status regnskap 1. halvår 2021.....	35
Investeringer	35
Finans.....	39
Eiendomsskatt	42
Pensjon	43
Kommuneproposisjonen 2022	44
Endringer i forhold til vedtatt økonomiplan.....	44
Omstillingsbehov	46

Risiko og utfordringer på lang sikt	47
Perspektivmeldingen 2021	47
Demografisk utvikling	48
Investeringsbehov i et langsiktig perspektiv	51
Vedlegg	52
Vedlegg 1 Investeringer	52
Vedlegg 2 Foreslåtte rammereduksjoner drift 2022-2025.....	56
Vedlegg 3 Justeringer drift og finans 2022 – 2025	56
Vedlegg 4 Nye tiltak og konsekvensjusteringer som ikke er prioritert	58
Vedlegg 5 Utvalgte nøkkeltall 2020 alle kommuner i KG 09	60
Vedlegg 6 Langsiktig kommunaløkonomisk styring.....	61
Vedlegg 7 Tiltak klimabudsjett	65

Innledning

Perspektivanalysen - et helhetlig kunnskapsgrunnlag

Fremtiden er alltid usikker, men vi må gjøre vårt beste for å forberede oss likevel. Perspektivanalysen er et viktig dokument som peker på fremtidas utfordringer og hvordan vi planlegger å møte den i vår kommune.

Perspektivanalysen skal bidra til en mer helhetlig, kunnskapsbasert og effektiv planlegging. Dokumentet oppdateres løpende og er sammen med våre analysedokument et helhetlig kunnskapsgrunnlag. I år har vi utvidet porteføljen med vår første geografiske levekårsanalyse. Dette gir oss nyttig kunnskap om levekårsutfordringer i de ulike bosonene i kommunen.

Vi vil også få fremlagt en samfunnsanalyse som viser ringvirkningseffekter ved Freyrs etablering i Rana. Analysen utarbeides av ekstern konsulent etter oppdrag fra Nordland fylkeskommune og Rana kommune. Rapporten er snart ferdig og vil dermed følge årets budsjett- og økonomiplanprosess.

Det er viktig å løfte blikket og tenke langsiktig når vi planlegger. I dette dokumentet gir administrasjonen et innblikk i utfordringene sett fra vårt ståsted. Målet er å tilrettelegge for en budsjett- og økonomiplanprosess som gir grunnlag for gode framtidige veivalg.

Gasse på – eller bremse?

Det er mye spennende som skjer i Rana og optimismen er stor. Ny flyplass og etablering av nye arbeidsplasser stiller forventninger til

vekstmobilisering. Samtidig må kommunens aktivitet innpasses innenfor en bærekraftig kommuneøkonomi.

I år er det like viktig som i fjor å ha is i magen. Rana kommune har inntatt en aktiv rolle som samfunnsutvikler og disponert kommunens økonomiske handlingsrom i investerings- og samfunnsprosjekt som skal gi vekst. Tidligere prioriteringer og investeringer forplikter oss økonomisk frem i tid.

Det er utfordrende å planlegge for vekst når det er faktiske demografitall som gir uttelling i kommunekassa. På tjenestesiden står vi allerede overfor store utfordringer som følge av demografisk utvikling med økende andel eldre og pressede driftsrammer. Samtidig skal vi tilrettelegge tjenestetilbud for en utvikling vi håper og tror skal komme.

Å skalere opp tjenester på forskuttet vekst er ikke økonomisk bærekraftig. Utvikling av tjenestetilbud må skje gradvis i takt med endring i demografi. Kommunen har kapasitet til å møte en innledende befolkningsvekst i skole og barnehage.

I planleggingen må vi ta inn over oss at vi står overfor to hovedscenarier - vekst eller stagnasjon. Selv om fødselstallene er positive viser befolkningsstatistikken per 1.7. at veksten ennå ikke er kommet. Økningen ligger i den eldre del av befolkningen der vi allerede har utfordringer.

Samtidig som tjenestetilbud skal endres og tilpasses må vi reetablere en bærekraftig økonomi etter satsingene på flyplass og

investeringer. Kommunens disposisjonsfond må bygges opp på nytt. Det er ikke er mulig å gjøre alt samtidig innenfor de økonomiske rammene vi har i økonomiplanperioden.

Det blir en krevende oppgave å prioritere når optimisme og ønske om vekstmobilisering i lokalsamfunnet er stort. Da er det viktig å heve blikket og se helheten – også de med svakest stemme. Det er slik vi tilrettelegger for en bærekraftig utvikling for fremtidige generasjoner.

Motto for årets budsjett- og økonomiplan-prosess:

«Fra stagnasjon til vekst»

Prosess budsjett og økonomiplan 2022-2025

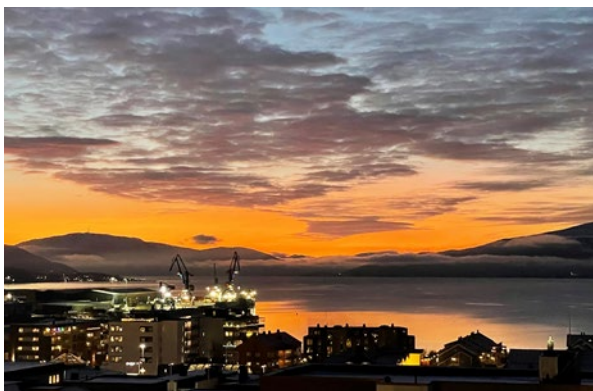
Sammendrag

Ny orientering - lokalt blikk mot fremtida

I tiårene som kommer vil det stå færre yrkesaktive bak hver pensjonist. Kommunens utgifter vil gå opp, uten at inntektene øker like mye. Samtidig skal vi gjennomføre det grønne skiftet og sikre bærekraftig økonomi og et godt tjenestetilbud.

Rana som kommune og regionsenter har stort potensiale. De store motorene i kommunal utvikling er uten tvil flyplass og batterifabrikk. Sysselsettingseffekten av disse to tiltakene kan bli betydelig. Hvordan lokalsamfunnet og regionen vår vil se ut om ti år avhenger i stor grad av ringvirkningseffektene dette gir for næringsliv og tilflytting.

Det er stor konkurranse i arbeidsmarkedet og mellom kommuner. Folk bosetter seg der det er arbeidsplasser og gode tjenestetilbud. Rana er en smeltedigel av mennesker, muligheter og unike kvaliteter. Nå handler det om å «*smi mens jernet er varmt*» for å sikre den utviklingen vi ønsker.

De viktigste utfordringene kommunen står overfor som samfunn er knyttet til klima- og miljø, økende sosial ulikhet og utenforskap, stagnerende befolkningstall med økende antall eldre.

De kommunale tjenestene utfordres med økte krav til kvalitet, effektivisering og omstilling. Fremtidens tjenester må løses på andre måter enn i dag.

En aktiv utøvelse av kommunens rolle som tjenesteleverandør og samfunnsutvikler er avgjørende for at vi skal opprettholde et godt lokalsamfunn og sikre vekstkraft i regionen.

Reetablering av økonomisk bærekraft

Høyt investeringsnivå over tid kombinert med lav egenkapitalfinansiering, har ført til høy gjeldsgrad og ubalanse i forhold til handlingsregel for bærekraft. Forutsatt gjennomført låneopptak vil netto lånegjeld øke til 103 prosent i 2021 med skissert investeringsprogram, 28 prosent over handlingsregelen noe som tilsvarer omtrent 595 mill. kr i for mye lånegjeld.

For å dempe økningen i gjeldsgrad, samt bygge opp disposisjonsfondet, legges det opp til en ny og mer bærekraftig økonomisk innretning i kommende økonomiplan. For å minske risikoen og håndtere uforutsette hendelser, styrkes avsetning til disposisjonsfondet først i økonomiplanperioden. Deretter økes egenkapital til investeringer i form av økt

overføring fra drift, samtidig som avdragene økes for å dempe den kraftige gjeldsveksten. Dette krever et netto driftsresultat på rundt 3,0 prosent i hele økonomiplanperioden.

Tiltakene som iverksettes vil ikke være tilstrekkelig til å hindre at gjeldsgraden fortsetter å øke, men på lang sikt viser prognosene at vi i et 30-års perspektiv kan være tilbake til en bærekraftig gjeldsgrad.

Økonomisk balanse i planperioden

Budsjettforutsetningene er endret og foreløpig oppsummering viser økonomisk balanse i opplegget som administrasjonen jobber utfra. Det gjenstår å ta stilling til vedtak fra kommunestyret i 2021 som har økonomiske konsekvenser.

- Tjenestene bidrar med 15,0 mill. kr i rammereduksjon i 2022 stigende til 45,0 mill. kr i 2024.
- Investeringsprogrammet er i hovedsak prisjustert og noe forskjøvet ut i tid. Det skisserte investeringsnivået i perioden, innebærer blant annet at vedlikeholdsetterslepet på andre områder enn skole ikke imøtekommes.

Det er flere usikkerhetsmomenter i budsjett-opplegget. Statsbudsjettet vil gi en sikrere prognose på kommunens frie inntekter i 2022, mens prognose i økonomiplanperioden avhenger av den demografiske utviklingen. Prognosene for pensjon vil endres når kommunen mottar nye prognoser fra KLP. Kraftinntektene er avhengige av makroforhold og strategi for salg.

Dersom det kommer endringer i opplegget som fører til økte kostnader eller reduserte

inntekter, må det opp nye tiltak som kan redusere kommunens driftsutgifter ut over det som er lagt til tjenestene i det foreløpige opplegget. Dersom det i motsatt fall kommer reduserte kostnader eller økte inntekter, bør dette disponeres til å stabilisere bærekrafts balansen i økonomiplanperioden.

Fra stagnasjon til vekst

Rana kommune står som organisasjon og samfunn ved et veiskille i dette og neste år – vekst eller stagnasjon. Demografipilene har gått nedover samtidig som det planlegges og investeres optimistisk for fremtida. Ny storflyplass, batterifabrikk og dypvannskai er sentrale vekstkatalysatorer.

Rana Kommune er godt rustet for vekst når det gjelder kapasitet i barnehager og skoler. På eiendomssiden er om lag 1 400 boenheter regulert eller under regulering i privat og offentlig regi. Det er også investert i by-utvikling og skolebygg. Vi har dermed kapasitet og grunnstruktur på plass til å tilby boliger og et godt oppvekstilbud når veksten kommer. Den største utfordringen blir å møte kommunens økende andel eldre med et godt og tilpasset tjenestetilbud.

Økende ekstremvær kombinert med vedlikeholdsetterslep utgjør en økonomisk og sikkerhetsmessig risiko mot kommunens infrastruktur som bygg, veier og anlegg. Industrien signaliserer et økende kraftbehov for å kunne møte ny industriell vekst.

Den samfunnsøkonomiske analysen vil gi oss flere svar senere i prosessen.

Kommunestyrets lovpålagte ansvar

Kommunestyrets ansvar følger av [kommuneloven](#).

Kommunen skal forvalte økonomien, slik at den økonomiske handlingsevnen blir ivaretatt over tid. Ny kommunelov gir bestemmelse for at kommunestyret har plikt til å vedta langsiktige finansielle måltall for utvikling av kommunens økonomi. Innenfor de økonomiske og rettslige rammene har kommunestyret frihet til å prioritere.

Økonomiplanen skal forankres i kommuneplanen og skal vise hvordan langsiktige utfordringer, mål og strategier i kommunale og regionale planer skal følges opp. Økonomiplanen skal balanseres, være fullstendig og realistisk. Dette innebærer at økonomiplanen skal vise inndekning av alle kostnader i hvert enkelt år.

Helhetlig plan og styring

Kommunens helhetlige plan- og styringsystem skal bidra til å sikre overordnet styring og at samfunnsutviklingen går i bærekraftig og politisk ønsket retning. Når vi planlegger for framtiden, er det viktigere enn noen gang å ta høyde for uventa hendelser, og at samfunnsendringer skjer raskt.

Ny planstrategi for denne valgperioden ble vedtatt i desember 2020. Den avklarer strategiske valg, prioriterte bærekraftsmål, planbehov, og hvordan vi skal utvikle plansystemet. Gjeldende *Kommuneplan 2017-2027 - samfunnsdel med arealstrategier* videreføres denne perioden uten endringer. Kommunestyrets prioriterte bærekraftsmål er

tatt inn i kommuneplan og økonomiplan, og legger grunnlag for prioriteringer i kommunale tjenester. Kommunen har i 2020 utarbeidet sitt første klimabudsjett, som styringsverktøy i arbeidet med å redusere klimagassutslipp.

Vi har fortsatt et fragmentert plansystem, og iverksetting av kommunens planer er hovedsakelig rettet inn mot kommunale virkemidler og ressurser. For å nå bærekraftsmålene innen 2030 er det viktig at vi har fokus på å utvikle plansystemet til et mer effektivt styringsverktøy, og at mobilisering av innbyggere og samskaping vektlegges når planer iverksettes.

I denne planperioden videreføres arbeidet med å utvikle et mer dynamisk plansystem tilpasset bærekraftsmålene. Kommunen skal utarbeide og ta i bruk digitale planer, og vi skal legge til rette for medvirkningsprosesser som fremmer samskaping.

Samtidig som kommunens planverk skal legge til rette for samarbeid på tvers, må vi prioritere og utvikle kommunen vår innenfor de rammebetingelsene vi har. God kobling mellom kommuneplanen og økonomiplanen er derfor viktig. Handlingsdelen til kommuneplanen er innlemmet i budsjett- og økonomiplanen og revideres årlig. Det samme er kommunens klimabudsjett og styringsindikatorer på bærekraft, som vil synliggjøre prioriteringer og vise om vi er på rett vei.

Kommuneplan med satsingsområder

Norges grønne industrihovedstad – framtida er fornybar

Rana kommunes visjon bygger på identiteten, viljen og attraktiviteten til rana samfunnet. Samtidig viser visjonen bildet av framtida og

det vi skal strekke oss mot. Visjonen gir en retning for fremtiden, der bærekraft og grønt står sentralt. Visjonen favner bredt, ved at både dagens og fremtidens innbyggere og virksomheter får oppmerksomhet. Den setter samtidig en positiv og offensiv retning for alle.

Kommuneplan for 2017-2027 med prioriterte satsingsområder skal sikre en bærekraftig utvikling, der Rana kommune fremstår som

attraktiv for innbyggere, tilflyttere, næringsliv og besøkende.

En viktig nøkkel for å løse fremtidens oppgaver er samskaping. Det innebærer at kommunen, innbyggere, frivillige og næringsliv løser offentlige oppgaver gjennom samarbeid.

KOMMUNEPLAN 2017-2027

Samfunnsdel med arealstrategier

Norges grønne industrihovedstad – framtida er fornybar.

Satsingsområder og strategier

Vekstkraft og attraktivitet

- » Vekst i offentlig og privat virksomhet samt Campus
- » Industriby med ren luft og rent vann
- » Attraktive kulturtilbud og møteplasser for alle
- » Styrket identitet gjennom satsing på fortrinn og særpreg

Grønn omstilling

- » Samarbeid med næringsliv om utvikling i grønn retning
- » Bærekraftig utnyttning av fornybare ressurser
- » Klimavennlige løsninger innen transport, bygg og arealbruk
- » Byutvikling med vekt på grønne strukturer og urbanisering

Livskvalitet og møstring

- » Fokus på tidlig innsats og forebygging
- » Reduksjon av sosial ulikhet
- » God integrering, økt deltakelse og egeninnsats
- » Helsefremmende kommunale tjenester

Framtidsretta infrastruktur

- » Regionalt logistikknute-punkt med stor flyplass
- » Fortsatt tyngdepunkt for sykehusdrift i regionen
- » Verdivarende vedlikehold av bygg, veier og anlegg
- » Digitalisering, velferds-teknologi og innovasjon

Lokal tilpasning til FNs bærekraftsmål

Nasjonale forventninger til regional og kommunal planlegging 2019-2023 har innført FNs 17 bærekraftsmål som rammeverk for å fremme sosial, miljømessig og økonomisk bærekraft.

Kommuneplan 2017-2027 prioriterer syv bærekraftsmål, som sammen med kommuneplanens satsingsområder gir føringer for bærekraftsarbeidet lokalt.

Våre syv bærekraftsmål er:

- 3 - God helse.
- 4 - God utdanning.
- 9 - Industri, innovasjon og infrastruktur.
- 10 - Mindre ulikhet.
- 11 - Bærekraftige byer og samfunn.
- 13 - Stoppe klimaendringer.
- 17 - Samarbeid for å nå målene.

Med bærekraftsmål nr. 17 *Samarbeid for å nå målene* plassert øverst, som en forutsetning for å nå de andre målene, ligger det en forventning om bærekraftig omstilling i kommunesektoren - nye måter å samarbeide,

planlegge og lede på. Det bør utarbeides en egen strategi for hvordan vi skal omstille oss.

I 2020 var Rana kommune med å etablere det nasjonale Bærekraftsnettverket. Målet er å få fart på bærekraftig omstilling og bidra til å oppnå FNs bærekraftsmål innen 2030. For å nå målene innen 2030 må vi jobbe kunnskapsbasert på tvers av sektorer. Som del av FNs implementeringsprogram for smarte og bærekraftige byer gjennomførte derfor Rana kommune en bærekraftsanalyse i 2020. Den peker på industri, transport og mobilitet, energiforbruk, vann og avløp, og avfallshåndtering som viktige lokale innsatsområder for å nå bærekraftsmålene innen 2030.

Utviklingstrekk

Uten kommunen stopper det opp

Arbeidet som utføres i kommunen betyr mye for folks hverdag. Det er kommunen som sørger for at gatene blir brøytet, feid og avfallsdunken tømt, og at det finnes gode barnehageplasser, at barna våre får meningsfylte skoledager og som sørger for god omsorg for våre eldre.

Kommunen har store samfunnsoppgaver i kraft av rollene som tjenesteyter, myndighetsutøver, samfunnsutvikler og arena for det lokale og regionale demokratiet.

Strategiske valg og prioriteringer må ta utgangspunkt i kunnskap om lokale utfordringer og muligheter som kommunen forventer å møte fremover.

Så hvordan står det egentlig til i vår kommune og hvilke utfordringer står vi overfor i årene som kommer?

Kommuneøkonomien

Kommunesektoren har hatt gode rammebetingelser de siste årene. Inntektsnivået har holdt seg godt oppe og mange kommuner, deriblant Rana, kan vise til gode økonomiske resultater. Den gode inntektsutviklingen har i stor grad vært påvirket av store skatteinntekter og et gunstig rentenivå.

Kommune-Norge har aldri gjennomført så raske omstillinger som under koronapandemien. Nå skal vi over på den nye normalen som vi ennå ikke vet hva blir. God

økonomi er grunnlaget for en stabil og god oppgaveløsning. Det er derfor grunn til bekymring når vi ser at økonomien settes under press, samtidig som den kraftige behovsveksten innenfor helse- og omsorgssektoren så vidt har begynt.

Koronapandemien er en faktor som gir usikkerhet i kommuneøkonomien. Ekstra-utgifter, inntektsbortfall og langtidsvirkninger av permitteringer, lavkonjunktur og omprioritering av tjenester har i over ett år gjort usikkerheten stor. Selv om regjeringen har vedtatt økonomiske krisepakker i forbindelse med pandemiutbruddet for kommunene, er det fortsatt usikkert hvordan sluttregnskapet vil se ut. I 2020 ble kommunene samlet sett godt kompensert, men vi ser av årets bevilgninger at det strammes inn også her.

Regjeringen tegner et bilde av enda strammere offentlige budsjetter de neste 40 årene der inntektsveksten spises opp av demografikostnader og større behov innenfor helse og omsorg. Prioriteringer og omprioriteringer blir nøkkelford i årene som kommer. Statsbudsjettet som legges frem 13. oktober, kan endre det økonomiske opplegget.

De siste prognosene fra Norges Bank kan karakteriseres som optimistiske, til tross for det største produksjonsfallet i norsk og internasjonal økonomi etter krigen. Styringsrenta forventes å gå opp til høsten, og stige til 1,5 prosent i økonomiplanperioden.

Koronapandemien

Koronapandemien har satt verden på en ny prøve, og vist en sårbarhet for samfunns- endringer som vi ikke var forberedt på. Både kommune, næringsliv og befolkning berøres av tiltakene som iverksettes. Samfunnet åpner opp igjen, men vi har ingen fasit på hvordan sluttregnskapet vil se ut.

Koronapandemien førte til en rekke endrede forutsetninger i starten av 2020. På det tidspunktet var det stor usikkerhet knyttet til hvor store koronakostnadene ville bli og ikke minst om kommunene ville bli fullt ut kompensert av staten. Disse usikkerhetene førte til at mange kommuner satte bremsene på når det gjaldt generell pengebruk.

Lokalt har helseberedskapen og helse- og omsorgstjenestene så langt vist seg godt rustet til å redusere smittespredning og iverksette tiltak initiert fra sentrale myndigheter. Kommunale tjenesteområder har klart å tilpasse og tilrettelegge tjenester på nye måter. Samtidig ser vi at det er utfordrende for kommunen å stå i en langvarig pandemisituasjon, både økonomisk og personellmessig.

Kommunal tjenesteyting - tjenestedesign

Kommunen har ansvar for å levere gode velferdstjenester til innbyggerne på kort og lang sikt.

Kommunens tjenester utfordres av demografisk utvikling, utsatte drifts- og investeringsbehov, økte krav til helhetlig og koordinerte tjenester, og en kraftig vekst i behov for helse- og omsorgstjenester.

Dagens etablerte løsninger og strukturer er ikke bærekraftig over tid. Effektivisering, omstilling, innovasjon, digitalisering og nye måter å organisere og løse tjenester på vil være nødvendig.

Gode tjenestetilbud og bærekraftig samfunns- utvikling kan ikke skapes av kommunen alene, men gjennom samarbeid med aktører og ressurser lokalt.

Fastlegeordningen

Per september 2021 står seks fastlegehjemler ledige i kommunen. Det er store utfordringer med å rekruttere leger, både faste og vikarer.

I 2020 ble Temaplan for fastlegeordningen vedtatt. Tiltak foreslått i temaplanen legges til grunn for arbeidet med å rekruttere fastleger. Ett av tiltakene er endring i kommunal finansiering av fastlegevirksomhet med 7,3 mill. kr med helårs-virkning i 2021. Flytting av Rana lokallmedisinske senter, gir to ekstra legekantor som vil kunne øke kapasiteten med 1 500-1 800 listeplasser innenfor fastlege- ordningen.

Det er ingenting som tyder på at rekrutteringsutfordringene vil bedre seg med det første. Tvert imot vil situasjonen kunne forverre seg, da kommunen er på vei inn i en befolkningsvekst knyttet til store nyetableringer.

Skoleløftet

Investeringer i skolebygg representerer det største løftet i den kommunale bygningsmassen de siste 10 årene.

Tabell 1. Skoleinvesteringer

Skoleinvesteringer 2010-2023	Mill. kr
Rana ungdomsskole	221,5
Gruben barneskole	272,0
Båsmoen barneskole	247,5
Gymsaler Selfors og Båsmo	93,2
Andre skoler	438,6
Andre saneringsprosjekt	19,0
Totalt	1 291,8

Gjennomførte og vedtatte tiltak i forbindelse med skoleløftet, har så langt resultert i et investeringsvolum på nesten 1,3 mrd. kr med oppgraderte og nye skolebygg over store deler av kommunen. Parallelt er det også investert i infrastruktur i tilknytning til skoleanleggene på over 150 mill. kr. (Moheia fritidspark, trafiksikkerhet, miljø og uteområder).

Nybyggene på Gruben og Båsmoen vil bli gjennomført med mest mulig fossilfri byggeprosess, bygd i massivtre og tilfredsstillende langt på vei kravene til passivhus. Høye

investeringskostnader, men bedre driftsøkonomi og lengre levetid for byggene.

Sosial bærekraft og folkehelse

Sosialt bærekraftige samfunn og god folkehelse handler i stor grad om muligheter for å delta i arbeid, utdanning og fritidsaktiviteter, om trygge nærmiljø, og om tillit og tilhørighet. Valg av strategier og tiltak for å sikre et sosialt bærekraftig samfunn må være basert på kunnskap om utfordringer og faktorer som påvirker og trivsel, levekår, helse og sosial ulikhet i befolkningen. I Rana kommune har vi pekt ut fire utfordringer som prioriteres i denne planperioden:

- sosial ulikhet
- frafall i videregående opplæring
- utenforskap, psykiske problemer og ensomhet
- samarbeid på tvers

Utenforskap, og særlig ungt utenforskap er en av våre største utfordringer. Koronakrisen har forsterket denne utfordringen. Utenforskap gir negative konsekvenser både for samfunn og enkeltmennesker. Det haster med tiltak, og innsatsen for å hindre frafall og sikre at unge deltar i arbeidslivet må forsterkes. Vi må prioritere både langsiktige strategier, og tiltak som raskt kan bidra til å stoppe den negative utviklingen.

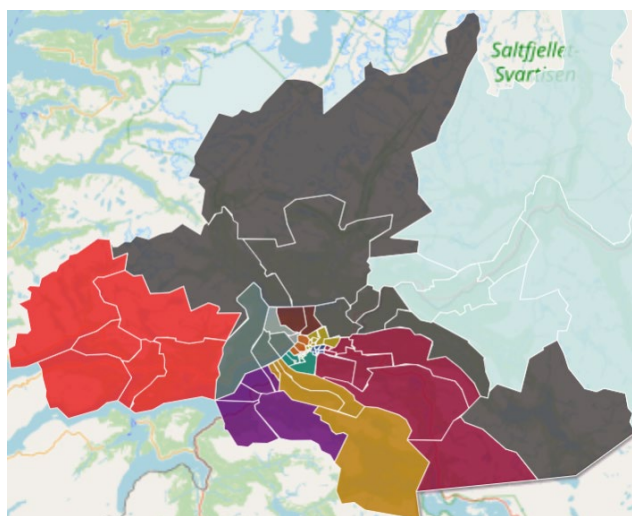
Geografisk kartlegging av levekår

Vi skal jobbe kunnskapsbasert med samfunnsutvikling. Sosial bærekraft i kommunen vår kan måles på indikatorer knyttet til demografi, oppvekst- og levekår, utdanning og arbeidsliv.

I 2021 har Rana kommune for første gang utarbeidet en levekårsanalyse. Formålet med levekårsanalysen er å identifisere eventuelle opphopninger av levekårsutfordringer i de ulike sonene/bydelene, slik at vi kan bli mer treffsikre på tiltak som fremmer sosial bærekraft. Det er benyttet bakgrunnsdata og levekårsindikatorer innenfor demografi, utdanning, økonomi, sysselsetting og sosiale forhold som grunnlag for analysen.

Rana kommune er inndelt i 15 levekårssoner. De største bydelene er delt inn i flere levekårssoner, som Gruben og Lyngheim (Mo sentrum). Inndelingen i levekårssoner er basert på grunnkretser som er det laveste geografiske nivå som det er mulig å få ut statistikk på fra Statistisk sentralbyrå.

Figur 1. Levekårssoner

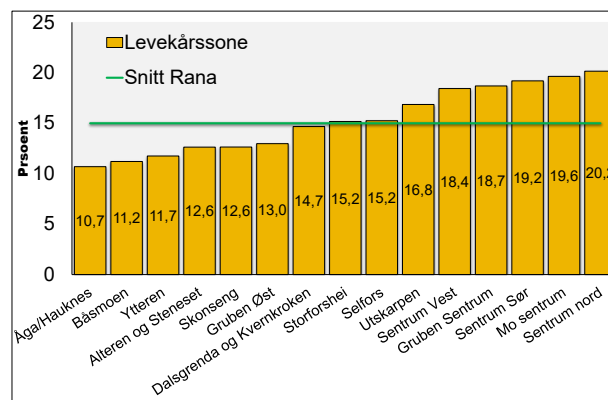

En sammenstilling av levekårsindikatorene viser at enkelte soner i kommunen har flere levekårsutfordringer enn andre soner.

Flest levekårsutfordringer har sentrums-sonene og Gruben sentrum, der vi blant annet ser at andel aleneboende, andel barn med enslige foreldre, andel med lav utdanning,

andel personer i lavinntektsfamilier, og andel utføre og sosialhjelpsmottakere er høyere enn gjennomsnittet i kommunen.

Figur 2. Gjennomsnittlig andel alle indikatorer

Enkelte levekårssoner som Skonseng, Alteren og Steneneset, Båsmoen, Ytteren og Agål/Hauknes viser få tegn til levekårsutfordringer.

Økologisk bærekraft og grønn omstilling

Generelt kreves det mer effektive tiltak og bedre samarbeid på tvers av samfunns-sektorer og aktører for å bekjempe/stoppe klimaendringer og negative miljøpåvirkninger.

Som verktøy i klima- og miljøpolitikken har Rana kommune i 2020 utarbeidet et klimabudsjett. Klimabudsjettet er nå integrert i

økonomiplan og kommunens budsjettprosess. Klimabudsjettet skal bidra til å synliggjøre og sikre bedre styring med prioriteringer og gjennomføring av lokale klimatiltak, og bidra til at utviklingen mot et lavutslippssamfunn akselereres.

Sett bort fra industri og annen kvotepliktig virksomhet, kommer klimagassutslippene i kommunen hovedsakelig fra veitrafikk, anleggsvirksomhet, landbruk, avfallsdeponi og sjøfart. For å få ned utslippene og nå målene, er det viktig å samarbeide på tvers av sektorer og aktører som har virkemidler. Utslipp fra veitrafikk kan reduseres ved å øke andelen null- og lavutslippskjøretøy og legge bedre til rette for gang og sykkel. Også utbygging av ladeinfrastruktur og styrking av kollektivtilbudet er viktige tiltak.

Utslippene i Rana er synkende, med 15 prosent utslippsreduksjon i ikke-kvotepliktig sektor sammenlignet med 2009. I 2021 er det iverksatt en rekke klimatiltak. Elektrifisering av egen bilpark, gratis utleie av el-sykler i samarbeid med BUA, og mer miljøvennlige byggeprosesser og byggematerialer er eksempler.

Framskrivningene viser at kommunen ikke vil nå klimamålet for 2030 dersom dagens vedtatte politikk legges til grunn. Med betydelig befolkningsvekst i årene som kommer, kan målet bli enda vanskeligere å nå. Prioriterte områder må være å få ned utslipp fra vei, anleggsvirksomhet og avfallsforedling.

Klimaendringer medfører økte økonomiske utgifter i forbindelse med flom og springflo. For eksempel vil bygningsmasse og strukturer nært elveløp og hav bli mer utsatt for oversvømmelser. Dette erfarte vi høsten 2020 da store nedbørsmengder førte til flom og skader for mange millioner. Endret klima vil også kunne påvirke landbruket i kommunen. Dette er hensyn som må belyses og avveies i planprosessene fremover.

Samfunnssikkerhet og beredskap

Rana kommune har de siste årene jobbet systematisk med samfunnssikkerhet og beredskap, og har et godt og oppdatert planverk. Koronapandemien og ekstremvær har satt oss på prøve, og viser at det kommunale beredskapsarbeidet i større grad må se utover vante organisasjonsgrenser og arbeidsmåter.

Lovpålagt ROS-analyse viser at kommunen må intensivere innsatsen på forebygging i årene fremover. Vi må sikre tilstrekkelig beredskap for å kunne stå i imot og tilpasse oss klima-relaterte farer og naturkatastrofer. Samtidig må vi være beredt på å håndtere langvarige pandemikriser og konsekvenser av smitteverntiltak.

Vekst og sysselsetting

Bedrifter etablerer seg der det finnes gode rammevilkår. Folk følger arbeidsmarkedet, men vektlegger samtidig andre faktorer ved valg av bosted, for eksempel god kvalitet på barnehager og skoler, og gode kultur-, aktivitet- og fritidstilbud.

Arbeidskraft er den viktigste ressursen vår, og derfor må den utnyttes effektivt. I Norge er sysselsetting og inntektene høye, men samtidig er vi på topp i bruk av helserelaterte trygdeytelser.

En aktiv arbeidsmarkedspolitikk skal stimulere til god tilgang på arbeidskraft, motvirke avgang fra arbeidslivet til varige trygdeytelser og redusere og forebygge arbeidsledighet.

Rana har over lengre tid hatt en svak befolkningsvekst. Synkende fødselsoverskudd og økende andel eldre, kombinert med fraflytting, lav tilflytting og innvandring, utfordrer den demografiske utviklingen og gir økt utfordringer i forhold til fremtidig behov for arbeidskraft og kompetanse.

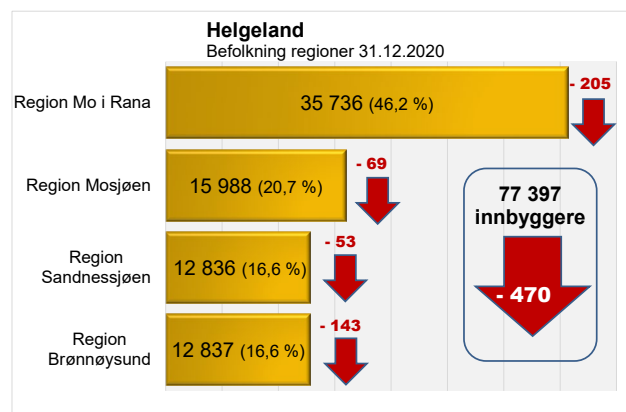
Samtidig skjer det mye positivt i kommunen som vil genere flere arbeidsplasser, som igjen vil ha betydning for befolkningsveksten. Vi må anta at nye etableringer som batterifabrikk og storflyplass, også vil øke bolysten og attraktiviteten, og føre til befolkningsvekst.

Samfunn og næringsliv

Per 31.12.2020 har Nordland fylke 240 345 innbyggere, der 32,2 prosent av befolkningen bor på Helgeland. I Nordland har antall innbyggere økt med 4 074 innbyggere de siste ti årene, mens antall innbyggere på Helgeland

har vært stabilt, men har gått ned de siste fem årene.

Figur 3. Befolkning regioner Helgeland

Mo i Rana: Rana, Hemnes, Nesna, Lurøy, Rødøy og Træna

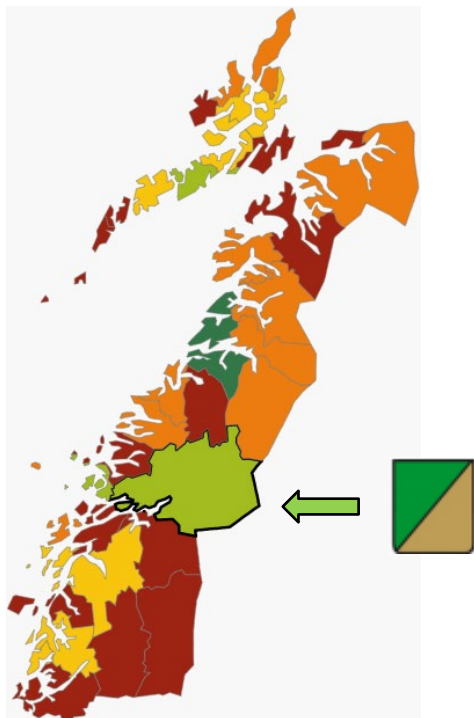
Samtlige fire regioner har hatt en befolkningsnedgang det siste året, fra 77 867 innbyggere i 2019 til 77 397 innbyggere i 2020, en nedgang på 470 innbyggere. Region Rana har hatt størst befolkningsnedgang i antall innbyggere, mens nedgangen målt i prosent er høyest i region Brønnøysund, med en reduksjon på 1,1 prosent i 2020.

NHOs Kommune-NM 2021

Næringslivets hovedorganisasjon NHO har siden 2011 publisert indikatorer som rangerer kommuner etter attraktivitet og lokal vekstkraft basert på forhold ved næringsliv, arbeidsmarked, demografi, kompetanse og kommunal økonomi. Undersøkelsen fra 2021 er basert på tall fra 2020.

Rana faller to plasser i forhold til fjorårets plassering og havner i år på plass 82. Rana er nest beste næringslivskommune i Nordland, etter Bodø som er rangert som nr. 41, ned 7 plasser fra i fjor.

Figur 4. Kommune-NM 2021 Nordland

Rana kommune får følgende plasseringer på delområdene (2020 i parentes): kompetanse 41.plass (41), kommuneøkonomi 61.plass (52), næringsliv 96.plass (100), demografi 144.plass (133) og arbeidsmarked 216.plass (223).

Næringsutvikling, infrastruktur og samferdsel

Arbeidet med ny stor flyplass er startet samtidig med at Norges største landbaserte industrietablering, batterifabrikken er på oppløpssiden i Rana. Sammen med ny dypvannskai, videreutvikling av Campus Helgeland

og bedre løsninger for E6 (byen) og FV12 (tunellen) er dette de viktigste utviklingsprosjektene knyttet til næringsutvikling, infrastruktur og samferdsel i Rana.

Mo i Rana har en sentral beliggenhet, og er et naturlig logistikk-knutepunkt for Nord-Helgeland som eksportregion. En framtidsretta infrastruktur som legger til rette for økt mobilitet i arbeidsmarkedet og næringslivet er avgjørende for regionens konkurranseevne. Det betinger miljøvennlige, trygge og effektive samferdselsløsninger både til, fra og gjennom kommunen.

Realisering av stor flyplass og batterifabrikk vil berøre store deler av samfunnslivet i Rana, og stille krav til kommunen som tjenesteleverandør.

Rana Kommune er godt rustet for vekst når det gjelder kapasitet i barnehager og skoler. På eiendomssiden er om lag 1 400 boenheter regulert eller under regulering i privat og offentlig regi. Det er også investert i byutvikling og skolebygg og kommunen vil bidra med 4,0 mill. kr årlig, til ny flerbrukshall på Gruben, som vil bli et løft for hele kommunen.

Vi har dermed kapasitet og grunnstruktur på plass, til å tilby boliger og et godt oppveksttilbud når veksten kommer.

Videre kapasitetsoppbygging må tas gradvis i takt med befolkningsveksten. Det er viktig at kommunen fremstår som en fleksibel løsningsorientert og en profesjonell tilrettelegger.

Sysselsetting og arbeidsmarked

Tabell 2. Sysselsatte etter bosted, arbeidssted og næring 2008-2020 (15-74 år)

Næring (SN2007)	2008	2015	2016	2017	2018	2019	2020	Andel i %	Endring fra 2008	Endring fra 2008 i %
Jordbruk, skogbruk og fiske	234	197	222	182	208	198	218	1,7 %	-16	-7,7 %
Bergverksdrift og utvinning	217	277	294	313	339	351	352	2,7 %	135	39,8 %
Industri	1 806	1 507	1 469	1 515	1 569	1 546	1 307	10,2 %	-499	-31,8 %
Elektrisitet, vann og renovasjon	178	215	230	217	163	204	209	1,6 %	31	19,0 %
Bygge- og anleggsvirksomhet	1 102	1 255	1 266	1 259	1 231	1 263	1 254	9,7 %	152	12,3 %
Varehandel, motorvognreparasjoner	1 712	1 640	1 631	1 663	1 665	1 614	1 568	12,2 %	-144	-8,6 %
Transport og lagring	773	681	676	693	706	688	691	5,4 %	-82	-11,6 %
Overnattings- og serveringsvirksomhet	341	374	357	384	388	375	341	2,6 %	0	0,0 %
Informasjon og kommunikasjon	279	278	260	238	271	244	149	1,2 %	-130	-48,0 %
Finansiering og forsikring	152	120	121	139	138	126	364	2,8 %	212	153,6 %
Teknisk tjenesteyting, eiendomsdrift	483	478	514	521	547	548	558	4,3 %	75	13,7 %
Forretningsmessig tjenesteyting	573	447	453	474	490	495	421	3,3 %	-152	-31,0 %
Off.adm., forsvar, sosialforsikring	1 016	1 051	1 081	1 088	1 055	1 027	1 015	7,9 %	-1	-0,1 %
Undervisning	967	931	933	947	915	901	876	6,8 %	-91	-9,9 %
Helse- og sosialtjenester	2 198	2 634	2 689	2 751	2 767	2 845	2 891	22,5 %	693	25,0 %
Personlig tjenesteyting	575	574	559	547	568	569	614	4,8 %	39	6,9 %
Uoppgitt	24	58	54	56	55	45	41	0,3 %	17	30,9 %
Totalt	12 630	12 717	12 809	12 987	13 075	13 039	12 869	100 %	239	1,8 %

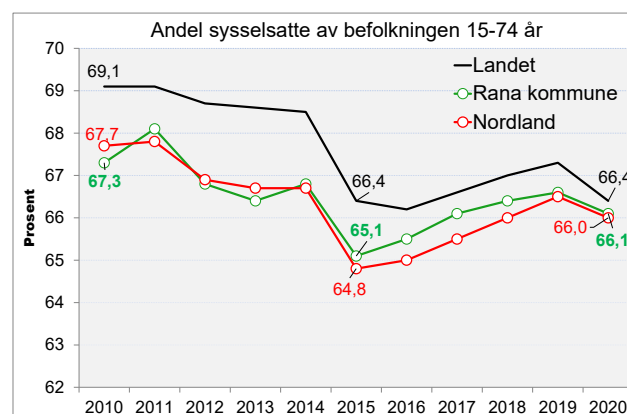
Verdiskapningen i Nordland er fortsatt høy, men ble lavere enn i 2019 da det ble satt omsetningsrekord med 235 mrd. kr, 7,4 mrd. mer enn året før. I 2020 omsatte næringslivet i Nordland for 231 mrd. kr. Omsetningen falt med 2,5 prosent i 2020 som er det største fallet siden krigen, men er lavere enn nedgangen nasjonalt, som var på hele 3,3 prosent i 2020. Hovedårsaken til redusert verdiskapning skyldes pandemien.

Bedrifter i Nordland eksporterte for 29,9 mrd. kr i 2020, som utgjorde ca. 8 prosent av den totale eksporten fra fastlands-Norge (utenom brensel), en nedgang på 1,1 mrd. kr fra 2019.

Rana kommune har et variert og sammensatt næringsliv. Tabellen over viser sysselsatte med bosted i Rana, fordelt på ulike næringer. Antall sysselsatte har økt med 1,8 prosent fra 2008, men ble redusert med 170 personer fra 2019. Totalt var 12 869 personer i alderen 15-74

med bosted Rana sysselsatte, noe som utgjør 66,1 prosent av befolkningen i denne alderen, 1,4 prosentpoeng mindre enn i 2008. Det har vært størst reduksjon i antall ansatte i industrien, mens det har vært størst økning innen helse- og sosialtjenester.

Figur 5. Andel sysselsatte 15-74 år

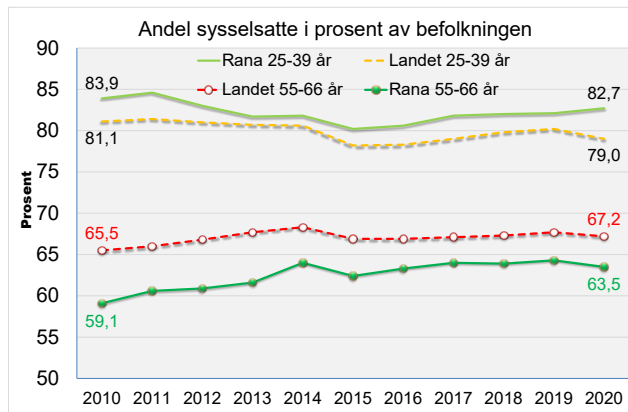

Andel sysselsatte av befolkningen 15-74 år i Rana er omtrent på samme nivå som landet

og Nordland fylke. Nedgangen fra 2014 til 2015 skyldes omlegging av statistikken fra SSB.

Andel sysselsatte økte i perioden 2015 til 2019, men ble noe redusert i 2020, som sannsynligvis har sammenheng med Korona-pandemien.

Figur 6. Andel sysselsatte 25-39 år og 55-66 år

En større andel av befolkningen i alderen 25-39 år og 40-54 år i Rana er sysselsatte, mens Rana har en lavere andel sysselsatte enn landet i alderen 55-66 år. Andel sysselsatte totalt i alderen 20-66 år er noe høyere i Rana enn i landet og Nordland.

Mange står utenfor arbeidslivet

Når 76,3 prosent av befolkningen i alderen 20-66 år i Rana er sysselsatte, betyr dette at 23,7 prosent eller 3 712 personer enten er i utdanning, uføre eller i andre tiltak.

Utenforskap er et uttrykk som ofte blir brukt om manglende sosial tilknytning til samfunnet og beskriver personer som ikke deltar i arbeidsliv eller utdanning, eller mangler tilknytning til samfunnet på andre områder. Utenforskap kan være hardt å oppleve og er uheldig for samfunnet og kan være en trussel for bærekraften i velferdssamfunnet, ved at samfunnet mister verdifulle ressurser.

Utenforskap kan ramme folk i alle aldre og i helt ulike livssituasjoner.

I Norge har andelen av befolkningen med utdanning generelt økt, mens andelen med utdanning i lavinntektsfamilier har nesten ikke økt. Det har også skjedd en utvikling, der mange har gått fra å ha en jobb med lav inntekt, til å ikke ha en jobb i det hele tatt.

Forskere tror det er tre hovedforklaringer til denne utviklingen:

1. Det har skjedd en teknologisk utvikling, der jobber har blitt effektivisert bort.
2. Det har skjedd en utdanningseksplasjon der alle må ha utdanning som en inngangsbillett til arbeidsmarkedet.
3. Norge har fått et trygdesystem som er større og bedre enn før.

Alternativet til arbeid er blitt mer attraktivt enn før. Mens sysselsettingen har gått ned, har trygdeytelsene gått opp. Forskning viser at det viktigste tiltaket for å unngå at mange havner utenfor arbeidslivet, er å hindre at flere dropper ut av videregående.

Unges i utenforskap

I Norge ser vi en økning i utenforskap blant unge voksne og ungdommer. Årsakene kan være sammensatte, men en av årsakene kan være at mange ungdommer ikke fullfører videregående skole og havner utenfor det ordinære utdanningsløpet. Dette medfører igjen at de ofte ikke kommer seg inn på arbeidsmarkedet og fort havner i NAV systemet og får ytelser og oppfølging fra det offentlige.

Tiltak for å motvirke utenforskap

Å hindre at noen faller utenfor viktige samfunnsarenaer, som utdanningsløp, arbeidsliv og faller utenfor de sosiale nettverkene, er den største utfordringen for å motvirke utenforskap.

Forebygging og tidlig innsats er svært viktig. Når noen først har havnet utenfor, er det en lang vei tilbake. Det handler om å komme i gang tidlig. Dersom barn er i faresonen, kan tiltak i barnevernet, tidlig innsats i barnehage eller grunnskole motvirke utenforskap. Det handler også om å hindre omsorgssvikt som et viktig tiltak mot utenforskap.

Det er påvist klare sammenhenger mellom omsorgssvikt i barndommen og utvikling av psykiske lidelser i voksen alder, noe som i stor grad er med på å påvirke den enkeltes evne til å håndtere utdanning, arbeid og den sosiale arenaen. Norske og internasjonale studier viser en klar sammenheng mellom manglende gjennomføring av videregående opplæring og ustabil tilknytning til arbeidslivet. Uten fullført videregående opplæring, reduserer dette muligheter for fast jobb i tillegg til en økonomisk uavhengighet og trygghet som voksen. Det er også grunn til å anta at opplevd utenforskap i arbeidslivet i mange tilfeller kan føres tilbake til manglende videregående opplæring.

Sammenheng mellom sosial mobilitet og utenforskap

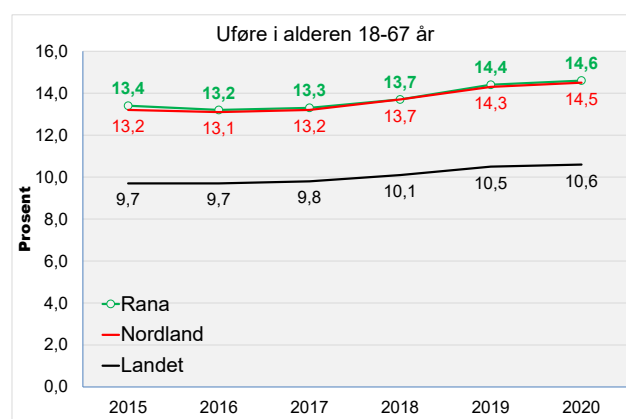
I dagens samfunn øker de sosiale forskjellene og det har blitt et større skille mellom rike og fattige. Dette i seg selv kan skape utenforskap med tanke på de begrensinger som ligger i

dårlig økonomi. I tillegg ser vi at barn som vokser opp i familier med dårlig økonomi, ofte selv ender opp i samme situasjon som foreldrene. Studier viser at barn fra fattige familier trives dårligere på skolen, benytter mindre skolefritidsordningen, barnehage, kulturskoler og frivillige organisasjoner, og gjør det dårligere på skolen. Antall barn som vokser opp i fattige familier i Norge øker og ligger i dag på landsbasis i overkant av 10 prosent.

Flere i yrkesaktiv alder blir uføre

Antall uføre fortsetter å øke og på landsbasis er over 1 av 10 personer i alderen 18-67 år uføretrygdet, noe som utgjør over 370 000 personer. Rana og Nordland har en vesentlig høyere andel uføre enn landsgjennomsnittet, samtidig har andel uføre økt mer enn i landet. I 2020 var 2 431 personer i alderen 18-67 år i Rana uføre, noe som tilsvarer 14,6 prosent. Dette er økning fra 14,4 prosent i 2019.

Figur 7. Andel uføre 18-67 år

Flere unge uføre

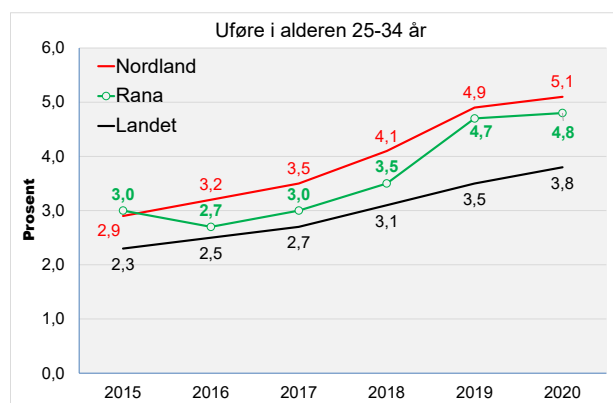
Antall unge uføre fortsetter å øke både nasjonalt og regionalt. Mens 16 363 personer i alderen 25-34 år i landet var uføre i 2015, er dette nesten doblet på fem år. I 2020 var

28 413 personer i alderen 25-34 år uføre, en økning på 2 200 personer det siste året.

Den viktigste risikofaktoren for å stå utenfor skole og arbeidsliv er lav utdanning og manglende videregående skole. Dette henger også sammen med at ufaglærte jobber er i ferd med å forsvinne, noe som gjøre det vanskeligere for unge uten fullført videregående utdanning å finne jobb.

Også når det gjelder unge uføre ligger Nordland og Rana høyere enn landet, samtidig øker andel unge uføre i hele landet. I Rana var 166 personer i alderen 25-34 år uføre ved årsskiftet. Dette er økning på 80 prosent i løpet av fem år.

Figur 8. Unge uføre i alderen 25-34 år

For samfunnet er det spesielt viktig å lykkes med å bremse denne uheldige utviklingen, siden vi står overfor store demografiske endringer. Vi får langt flere eldre som skal

forsørger av langt færre yrkesaktive enn før. I tillegg er det en stor kostnad for samfunnet når mange havner utenfor arbeidslivet tidlig i livet. Dette gir mange år med trygde-utbetalinger, og samfunnet går glipp av ressursene og verdiskapningen som disse personene kunne bidratt med.

Arbeidsledighet

Landet har nå en ledighet på 2,9 prosent av arbeidsstyrken. Nordland har fortsatt den laveste arbeidsledighet i landet med 1,9 prosent arbeidsledige per juni 2021. Dette er en nedgang fra august 2020 med 1,1 prosentpoeng. I Rana kommune er ledigheten på samme nivå som i Nordland. Det er 262 helt ledige ved utgangen av juni 2021. Dette utgjør en nedgang på 178 ledige, sammenlignet med juni 2020 og utgjør en prosentvis nedgang på 40 prosent.

Delvis ledige har en prosentvis nedgang på 59 prosent, sammenlignet med i juni 2020. Dette utgjør 1,4 prosent av arbeidsstyrken. I Nordland er det stor nedgang i ledigheten og flere ledige stillinger som lyses ut. Det er flest ledige utlyste stillinger innen helse, pleie og omsorg.

Strategier og fokusområder

Tidlig innsats

De siste årene har vi opplevd en betydelig nedgang i barnetallet, og tatt betydelig nedtrekk i barnehagene, mens skolene har fått en mer tilpasset skolestruktur. Nå står vi i en situasjon der antallet barnefødsler øker i forhold til fjoråret, samtidig kan vi få en vekst i Rana samfunnet, med etablering av battericellefabrikk, ny flyplass og dypvannskai.

Vi vet at det er krevende å stå i omstilling, enten man skal ta ned driften eller legge til rette for vekst. Den beste måten å gjøre dette på, er ved å snu deler av ressursinnsatsen fra reparasjon til forebygging og tidlig innsats, da dette krever mindre ressurser.

Ved å arbeide bevisst for å få færre saker til barnevernet, mener vi det skal være mulig å flytte ressurser fra barnevernet og tunge tiltak over til forebyggende arbeid og tidlig innsats. Det finnes gode eksempler på kommuner i Norge som driver svært effektive barnevern med gode resultater.

Ny barnevernlov trer i kraft fra januar 2022 og vil medføre at statlige barnevernsoppgaver blir overført til kommunene. Reformen skal gi mer ansvar til kommunene på barnevernsområdet, og styrke kommunenes forebyggende arbeid og tidlig innsats i hele oppvekstsektoren.

Bakgrunnen for å flytte mer ansvar til kommunene på barnevernsområdet, er kommunenes nærhet til familiene og innsikten i barnas og foreldrenes behov.

Samlet sett er barnevernsreformen i realiteten en oppvekstreform, hvor kommunene tilrettelegger for tverrfaglig samhandling mellom ulike kommunale tjenester og nivåer.

Målet er at flere utsatte barn og familier får den hjelpen de trenger på et tidlig tidspunkt. Barnevernet skal være siste sikkerhetsnett og da må det jobbes bedre med forebygging, tidlig innsats og tiltak på alle områder innenfor oppvekstområdet.

Dette har lagt grunnlaget for satsingen «Tidlig inn Rana» som består av å etablere fem delprosjekter; en kunnskapsbank, en tiltakstrapp ved å ta i bruk BTI-metoden (bedre tverrfaglig innsats), innsatsteam ung, tiltaksteam ung samt å etablere kompetente og effektive saksbehandlereheter.

For ungdom mellom 16-23 år gis det et botilbud gjennom Foyer. Det er en pakkeløsning med bopel og integrerte støtteordninger for unge i overgangen til selvstendig voksenliv. Botilbudet består av 14 leiligheter hvor ungdommen kan bo inntil tre år. Når ungdommen bor her jobbes det med å øke boevnen og sikre økonomisk stabilitet, slik at ungdommen kan flytte inn i egnet bolig som enten er eid eller leid.

Det planlegges også å utvikle dette konseptet videre, slik at man i større grad kan jobbe forebyggende rettet mot barnefamilier enn det vi gjør i dag. Bedre tverrfaglig samhandling og økt bruk av samskaping med eksterne parter, er viktige i dette arbeidet.

Arbeidet skal ha barnets beste i fokus og tiltakene skal som hovedregel settes i verk så nært barnet som mulig, det vil si i hjemmet, i barnehagen eller på skolen. Jobben som skal skje i skoler og barnehager vil være viktig, men også PPT, helsetjenesten, familie-tjenesten og kultur, vil være viktige bidragsytere. Det er viktig å legge til rett for at barn og unge opplever mestring og livsglede.

Tilflytting og rekruttering

Selv om prognoser viser at folketallet i Norge øker i årene som kommer, vil befolkningsveksten først og fremst komme i sentrale strøk, mens mange distriktskommuner får befolkningsnedgang. Nordland er ett av de fylkene som tradisjonelt ligger dårlig an, og mange kommuner er helt avhengig av tilflytting fra utlandet for å sikre fremtidig kompetanse og arbeidskraft. Dette gjelder også Rana og andre kommuner på Helgeland.

Med etablering av batterifabrikk og ny flyplass som de største vekstfaktorene i Rana og regionen, er vi nødt til å sette tilflytting og rekruttering høyt på prioriteringslista.

Fremtidig behov for arbeidskraft og kompetanse forutsetter et mer helhetlig og systematisk arbeid med tilflytting og rekruttering over tid - på tvers av samfunnssektorer og aktører, og på tvers av satsingsområder som boligutbygging, attraktivitet, infrastruktur, næringsutvikling, utvikling av kommunale/offentlige tjenester, kultur- og fritidstilbud, integrering og språkopplæring.

Å bli godt mottatt, føle seg velkommen og få muligheter til å bruke sine ressurser i arbeidslivet og i samfunnet, er viktig for at folk skal

flytte til og bli boende i regionen. Tilflytting og rekruttering må innlemmes og behandles som gjennomgående perspektiv i alle kommunens planer.

Realkapital og vedlikeholdsetterslep

Rana kommune har over tid nedprioritert vedlikehold og bevaring av bygg og anlegg, noe som fører til at realkapital forbrukes og forringes. Forfallet i kommunens eksisterende bygningsmasse eskalerer og går spesielt ut over tekniske anlegg. De siste årene har investeringene i nye skolebygg bidratt til en betydelig reduksjon i etterslepet på bygg.

I et langsiktig perspektiv, er det viktig å bevare kommunens realkapital. Vedlikeholdsetterslepet på bygg og anlegg er ofte kommet så langt at det ikke alene kan håndteres med driftsmidler. Bygg og anlegg må totalrenoveres og oppgraderes til dagens standard, noe som må løses med investeringsmidler. Det anslås et vedlikeholdsetterslep på rundt 1,25 mrd. kr etter at skoleinvesteringene er tatt. Vedlegg 1 viser oversikt over bygg og anlegg, som det foreløpig ikke er funnet rom for å prioritere i kommende periode.

Fra januar 2021 ble ansvar for vedlikehold av bygningsmassen skilt ut i et eget foretak, Rana Byggdrift KF. Formålet med selskapet er å redusere antall kvadratmeter kommunen eier og leier, og styrke vedlikehold av kommunens bygningsmasse.

Av anbefalte investeringer har foretaket satt fokus på de aller dårligste bygningene innenfor miljøterapeutisk avdeling i helse og omsorg, der byggene er i kritisk dårlig tilstand.

Ny boligstrategi for Rana kommune

Å ha en bolig er en grunnleggende forutsetning for enkeltmenneskers helse, velferd og samfunnsdeltakelse. De fleste i Norge bor godt. Boligstandarden er generelt høy, og de fleste eier boligen de bor i. Bolig er likevel ikke et gode som er likt fordelt i befolkningen. Mange grupper har utfordringer med å skaffe seg bolig.

I Rana kommune har vi mange vanskeligstilte på boligmarkedet – personer som ikke selv klarer å skaffe seg en tilfredsstillende bolig og å bli boende der. Også prisveksten i det norske boligmarkedet påvirker mulighetene for å skaffe seg bolig, og utfordrer i økende grad unge til å etablere seg på boligmarkedet.

Med overskriften Norges grønne industrihovedstad, etablering av battericellefabrikk og ny flyplass, må Rana kommune se på boligpolitikken med nye øyne. Arbeidet med en ny langsiktig og helhetlig boligstrategi startet opp høsten 2021.

Ny boligstrategi bygger på ny *Nasjonal strategi for den sosiale boligpolitikken (2021 – 2024)* og viderefører kommunens boligpolitiske plan, med fokus på tjenesteperspektivet - helhetlig virkemiddelbruk for vanskeligstilte på boligmarkedet.

Ny boligstrategi skal også ha et samfunnsperspektiv - **sikre attraktivitet og bærekraftig boligproduksjon i møtet med forventet befolkningsvekst.**

Ny boligstrategi for Rana kommune skal bidra til:

- Bærekraftig boligproduksjon og et godt fungerende boligmarked.
- At flere eier sin egen bolig.
- Aldersvennlige boliger og samfunn.
- Trygge boliger og bomiljø med god kvalitet.
- Tydelig organisering og roller i tjenestene.

Aldersvennlig samfunn

Rana kommune har i stor grad klart å planlegge og utvikle en demografisk bærekraftig tjenesteproduksjon, og gode helse- og omsorgstjenester. Men hvordan planlegger og utvikler vi samfunnet vårt i lys av den demografiske utviklingen? Vi vet også at mange eldre og unge eldre er ensomme, og møter ulike hverdagsutfordringer som bidrar til redusert livskvalitet.

Med en aldrende befolkning ønsker vi at flere eldre skal ha gode muligheter til å være aktive, delta i samfunnet, bidra og unngå ensomhet og isolasjon. Vi trenger en mer systematisk, kunnskapsbasert og helhetlig tilnærming på tvers av sektorer.

For å fremme et sosialt bærekraftig samfunn, og følge opp vår egen kommuneplan og *Meld. St. 15 Leve hele livet — En kvalitetsreform for eldre (2017–2018)*, bør Rana kommune i sin planlegging realisere strategier for et aldersvennlig lokalsamfunn, med særlig fokus på:

- Aktivitet og fellesskap
- Bolig og boligområder
- Transport for å fremme deltakelse
- Samskaping og samfunnsdeltagelse blant eldrebefolkningen
- Medvirkning og kommunikasjon

Både frivilligheten og kommunen bidrar med mange aktiviteter og møteplasser for eldre. Mo Aktivitetshus er et godt eksempel på samskaping mellom kommune og frivillighet - med formål om å redusere utenforskap og ensomhet. I 2021 har kulturavdelingen og Frivilligsentralen - med bakgrunn i et verbal-forslag fra kommunestyret - tatt initiativ til å videreutvikle FNs internasjonale eldredag 1. oktober til en kultur- og aktivitetsdag for eldre. Formålet er å sammen skape et årlig messe-arrangement som bidrar til å synliggjøre og tilby aktiviteter til eldre og unge eldre.

Ingen eldrebølge, men en varig endring vi skal leve med

De fleste eldre i Rana lever gode liv. De former sin egen hverdag, de er aktive og deltar i sosiale fellesskap. De får gode helse- og omsorgstjenester når de trenger det, og de bidrar med ressurser i jobb, familie, venner eller i nærmiljøet. Alle eldre bør fortsatt få ha disse gode hverdagene, også når helsa svikter og kommunen må inn med omsorgstilbud.

Godt forebyggende arbeid rettet mot eldre kan gi gode muligheter for utsettelse av omsorgsbehov. God og næringsrik mat, samt sosiale og fysiske aktiviteter er med på å bidra til bedre livskvalitet og allmenntilstand.

De fleste av oss ønsker å være selvhjulpne. Reformen «*Leve hele livet*» skal bidra til at eldre innbyggere kan mestre livet lenger og ha trygghet for at de får god hjelp når de har behov for det. Målet med reformen er flere gode leveår der den aldrende befolkningen beholder god helse lenger og i større grad mestrer eget liv. Reformen er særlig rettet mot helse- og omsorgssektoren, men det er viktig at alle sektorer i kommunen bidrar sammen.

Det er økende utfordringer knyttet til demografi, økonomi og redusert tilgang på arbeidskraft og innbyggere i yrkesaktiv alder, i en tid der behovene øker kraftig også utenfor tradisjonell eldreomsorg.

Det står fast at kommunen må over i en fase der tjenestene må bygges om. Dette utviklingsarbeidet vil ta tid. Det er viktig å bruke tid på å legge de rette strukturene i tjenestetilbudene. Vi må være trygge på at de rette grepene tas for fremtidens generasjoner. Det må etableres en struktur som gir mulighet til å gi et bredt og godt velferdstilbud. Kommunen har ikke råd til å feile nå med å legge opp til strukturer som ikke har bærekraft på dette området.

Det er ikke rett tidspunkt å konkludere med størrelsen på et nytt sykehjem, samtidig som andre driftsformer prøves ut. I verste fall kan vi ende opp med kostbare løsninger (ca. 1,1 mill. kr per plass per år til pleie- og omsorgstjenester pluss investerings- og

FDVU-kostnader) som treffer få personer, mens andre ikke får tjenester. Kommunen risikerer å få et A- og B-lag, med «de som er innenfor og de som ikke kommer dit».

Omsorgstjenesten har store rekrutteringsutfordringer, og har få eller ingen søkere til ledige stillinger. 240 ansatte er over 55 år og blir pensjonister de nærmeste årene og disse skal erstattes. I tillegg trenger kommunen framskrevet rundt 180 nye årsverk (omgitt i personer blir det flere personer) for å kunne ta økningen innen helse- og omsorgstjenesten på grunn av veksten i antall eldre.

Sykehjem er et dyrt tilbud som treffer et fåtall mennesker. Vi må prøve ut andre strukturer, en annen løsning i mellomperioden fram til nytt sykehjem må bygges. Kommunen er

fortsatt over snittet i KG 9 med tanke på nivå for sykehjemdekning.

Tabell 3 under viser ulike senarioer for sykehjemdekning. Kommunen bør sette måltall og deretter planlegge/bygge tjenester utenom sykehjem for å kunne tilby innbyggerne gode helsetjenester innenfor en ny struktur.

Dersom vi lykkes med ombyggingen vil kommunen kunne gi gode omsorgstjenester med færre sykehjemsplasser til en lavere kostnad, og mer effektiv bruk av personalressurser.

Ved behov for nye sykehjemsplasser, er det mulig å raskt omdisponere areal innenfor eksisterende formålsbygg.

Tabell 3. Alternativer dekningsgrad institusjonsplasser i prosent av personer 80 år og over

Endring i forhold til plasser 2019: **240**

	2021	2025	2030	2035	2040
Dekningsgrad 18 % (2019 nivå)	254	297	358	413	465
<i>Endring plasser</i>	14	57	118	173	225
<i>Økte utgifter i mill. kr</i>	16	63	130	190	247
<i>Økte årsverk</i>	17	66	136	199	259
<i>Økte ansatte</i>	25	97	201	294	382
Dekningsgrad 16 %	226	264	319	367	413
<i>Endring plasser</i>		24	79	127	173
<i>Økte utgifter i mill. kr</i>		26	86	140	191
<i>Økte årsverk</i>		28	90	146	199
<i>Økte ansatte</i>		41	134	216	295
<i>Dekningsgrad inntil 16 % er nådd</i>	17,0				
Dekningsgrad 15 %	212	247	299	344	387
<i>Endring plasser</i>		7	59	104	147
<i>Økte utgifter i mill. kr</i>		8	65	115	162
<i>Økte årsverk</i>		9	68	120	170
<i>Økte ansatte</i>		13	100	177	251
<i>Dekningsgrad inntil 15 % er nådd</i>	17,0				
Dekningsgrad 14 %	198	231	279	321	362
<i>Endring plasser</i>		0	39	81	122
<i>Økte utgifter i mill. kr</i>			43	89	134
<i>Økte årsverk</i>			45	94	140
<i>Økte ansatte</i>			66	138	207
<i>Dekningsgrad inntil 14 % er nådd</i>	17,0	14,5			

Parallelt prøves det også ut andre tilnærmingsmåter innen helse- og omsorgstjenesten, slik som samlokalisering og omstrukturering av hjemmebaserte tjenester. Videre iverksettes to tidlig- inn-prosjekt: innsatsteam og personsentrert helsetjenestetteam. Det siste sammen med sykehuset.

Pårørende og frivillige vil fremdeles være viktige samarbeidspartnere. Målet er å bevilge seg tid til å få lagt gode strategier for å sikre at tjenestene til eldre også i fremtiden når alle.

Rekruttering

Medarbeideres kompetanse er avgjørende for at Rana kommune skal kunne fylle sin rolle som tjenesteprodusent, myndighetsutøver og samfunnsutvikler.

Kontinuerlig kompetanseutvikling legger grunnlaget for verdiskaping og kvalitet i kommunen. For å videreutvikle gode tjenester kreves det strategisk, langsiktig og planmessig arbeid med kompetanse og livslang læring.

God kompetanseforvaltning sikres gjennom kontinuerlig og målrettet arbeid med å mobilisere, utvikle, anskaffe og beholde relevant kompetanse.

For å anskaffe kompetente medarbeidere, må Rana kommune være en god arbeidsgiver med dyktig og stabil ledelse, gode stab- og støttefunksjoner og solide fag- og arbeidsmiljø. En helhetlig tilnærming til omdømmebygging og synliggjøring av karriereløpsmuligheter er også viktige grep for å sikre Rana kommunes attraktivitet i arbeidsmarkedet.

Systematisk arbeid med heltidskultur er viktig for å redusere sykefravær, sikre bemanningskontinuitet og øke bruker-tilfredshet i tjenestetilbudet. Flere heltidsstillinger gjør det også mulig å utvikle gode arbeidsmiljø og solide fagmiljø. Slike miljø beholder og tiltrekker kompetente medarbeidere, og kan slik sikre god rekruttering også på sikt.

En av de største utfordringene kommunen har er å anskaffe, mobilisere og utvikle nok og nødvendig kompetanse gjennom rekruttering av kvalifisert personell. I arbeidet med rekrutterings- og kompetansetiltak må det påregnes kostnader på kort sikt, med avkastning på lang sikt. Dette krever innsats på flere områder. I tillegg til å rekruttere nye,

må kommunen også beholde og videreutvikle de medarbeiderne tjenesten allerede har.

Det er flere forhold som påvirker hvordan det bør jobbes med rekruttering og kompetanse. Endringer i samfunnsoppdraget, tjenestetilbudet, krav om tverrfaglig samhandling, evidensbasert praksis, demografisk utvikling, teknologi, alderssammensetning blant ansatte, vakanser, uønsket deltid, lav arbeidsledighet, bruker- og medarbeiderundersøkelser, økonomisk handlingsrom med videre, er slike medvirkende momenter. Disse forholdene vil i tillegg til å påvirke kompetansebehovet i tjenestene, også stille krav til arbeidsformer og sammensetning mellom personellgruppene og organisering av tjenestene.

Kommunen skal fortsatt være en læringsarena for studenter og lærlinger, samt vurdere/delta på andre rekrutteringsarenaer.

Kommunikasjon og digitalisering

Rana kommune skal bruke kommunikasjon som et strategisk verktøy for å nå målene i kommuneplanen og FNs bærekraftsmål.

For Rana som vertskommune, med visjon om å bli Norges grønne industrihovedstad, er

kommunikasjon et viktig virkemiddel i arbeidet med å tiltrekke seg grønne bedrifter og kompetanse. Parallelt med dette øker utfordringen med å rekruttere nødvendig kompetanse for å opprettholde kommunale tjenester.

Stadig større krav til effektivisering og endret bruksmønster blant innbyggere og næringsliv krever at kommunen utvikler gode digitale løsninger. Digitalt førstevalg innebærer at kommunen så langt som mulig skal være tilgjengelig 24/7 ved å tilby et bredt spekter av digitale tjenester.

Nå i høst lanser kommunen sin nye tjenesteportal. Portalen vil utvikles kontinuerlig, og automatisering av arbeidsprosesser vil være en del av utviklingsarbeidet.

Det har vært en rivende digital utvikling i kommunen de siste årene. De fleste arbeidsprosesser og undervisning foregår nå på digitale løsninger. Dette stiller store krav til sikkerhet, kapasitet og robusthet i kommunens datanettverk. Det er igangsatt et prosjekt som skal bidra til at vi får på plass et robust datanettverk dimensjonert for dagens og fremtidas bruk.

Kommuneøkonomi

Omstillingsmål

Tabell 4. Måloppnåelse

Måloppnåelse	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024
Omstillingsmål akkumulert	48	89	118	163	208	223	243	263	292	305	311	311
Avvik omstillingsmål (res. drift)	-12	-15	-10	26	8	5	-7	47				
Akkumulert måloppnåelse	36	74	108	189	215	227	236	310				

Rana kommune har gjennom flere år tilpasset driftsnivået til reduserte driftsrammer. Tjenestene har evnet å omstille driften og levert positive resultat som har gitt kommunen økt handlingsrom. Behovs- endringene knyttet til demografi er også håndtert.

Tabellen ovenfor viser omstillingsoppgaven for perioden 2013- 2024. I 2020 var omstillingsmålet 263 mill. kr og resulterte i en måloppnåelse på 310 mill. kr, dvs. 47 mill. kr over målkravet.

Handlingsregel økonomisk bærekraft

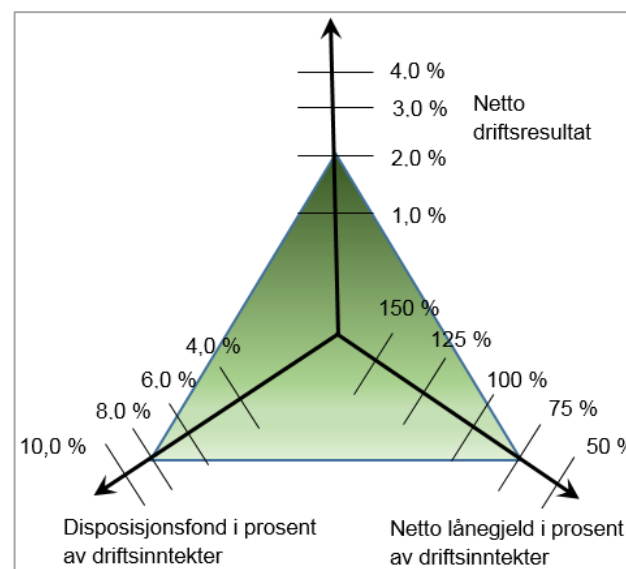
Rana kommunes handlingsregel for bærekraft tar utgangspunkt i riksrevisjonens undersøkelse i 2013 av kommunenes låneopptak og gjeldsbelastning.

Riksrevisjonen viser til at kommunene må se gjeldsnivå, driftsresultat og disposisjonsfond i

sammenheng når økonomisk bærekraft vurderes. Nivået i modellen er sammensatt av gjeldsnivå 75 prosent, netto driftsresultat (NDR) 2 prosent og disposisjonsfond 8 prosent.

Handlingsregelen for bærekraft er dynamisk. Driftsresultatet settes høyere enn 2 prosent for å nå nivået for bærekraft. Jo høyere en setter driftsresultatet, jo forttere vil kommunen nå bærekraftnivået.

Tabell 5. Handlingsregel for bærekraft

Status kommunal økonomisk bærekraft

Modellen for økonomisk bærekraft setter krav til langsiktighet i den økonomiske styringen av

kommunen. Modellen er et viktig hjelpemiddel for å kommunisere om og gi beslutningsgrunnlag for utvikling i kommuneøkonomien. Handlefrihet og robusthet er bærende elementer i modellen. Kommuneøkonomien skal kunne håndtere uforutsette hendelser uten at det får konsekvenser for tjenestetilbudet.

Rana kommunes handlingsregler for økonomisk bærekraft vises i tabellen under, med mål for budsjett 2020 og indikatorer for regnskap 2020. Alle indikatorene er målt i prosent av brutto driftsinntekter.

Tabell 6. Handlingsregel for bærekraft 2020

	Mål bærekraft	Regnskap 2020
Netto driftsresultat	3,0 %	6,8 %
Disposisjonsfond	8,0 %	24,7 %
Netto lånegjeld	75,0 %	82,9 %

Netto driftsresultat (heretter kalt NDR) representerer kommunal økonomisk bærekraft i et ett-års perspektiv. I 2020 endte kommunen opp med et NDR på 6,8 prosent. Dette er 3,8 prosent over måltallet og gir god økonomisk bærekraft på kort sikt.

Gjeldsnivået er over måltallet og vil stige ytterligere sett i lys av vedtatt investeringsprogram og etterslepet kommunen har på vedlikehold av realkapitalen. Bærekraftavviket som økende gjeldsnivå representerer er bekymringsfullt, og stiller krav til at kommunen planlegger for gjenopprettelse av økonomisk bærekraftig gjeldsbalanse.

Disposisjonsfondet er langt over måltallet i bærekraftmodellen på 8,0 prosent av driftsinntektene. Per 31.12.2020 har Rana kommune et disposisjonsfond inkludert

mindreforbruk i 2020, på 569,7 mill. kr, tilsvarende 24,7 prosent av driftsinntektene.

I kommende økonomiplanperiode vil ubalansen i bærekraften øke betydelig.

Vedtatt disponering av 450 mill. kr til flyplass, vil tappe disposisjonsfondet. I en periode fremover vil det dermed være behov for å bygge opp fondet, noe som krever økte budsjetterte netto driftsresultater og lavere egenkapitalfinansiering av gjeld. Dette vil føre til økte omstillingskrav til drifta samt økt gjeldsgrad.

Gjeldsgraden forventes å komme godt over 100 prosent. Det gir driftsmessige utfordringer fremover med å dekke nedbetalinger og renter, og betyr økt risiko for kommuneøkonomi og tjenesteleveranse. Pengepolitiske prognoser fra Norges bank viser at renten vil stige i kommende økonomiplanperiode.

Rana kommune har en stor oppgave fremover med å stabilisere bærekraftsbalansen. Garantisten for dette vil være drift og tjenester som leverer med overskudd.

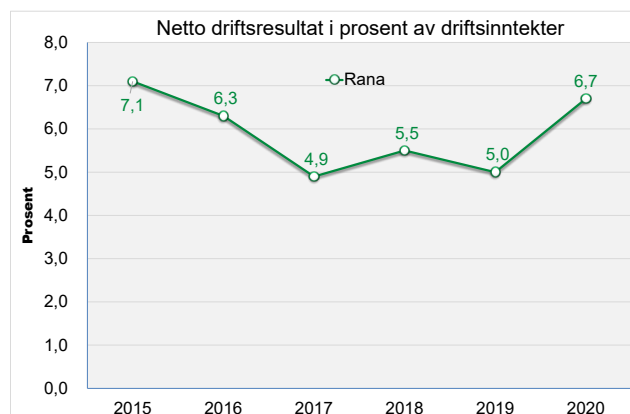
Kommunaløkonomisk analyse

En sunn kommuneøkonomi karakteriseres av evnen til å håndtere uforutsette hendelser og ha handlingsrom til å kunne foreta egne valg på kort og lang sikt.

Netto driftsresultat (NDR) er definert som kommunens økonomiske handlefrihet og er det overskuddet som kommunen sitter igjen med etter at drifta, renter og avdrag er betalt. Det kan avsettes til fremtidig bruk eller overføres som egenkapital til investeringer. Figuren under viser kommunens handlefrihet

eller netto driftsresultat i kroner og prosent av brutto driftsinntekter i Rana kommune.

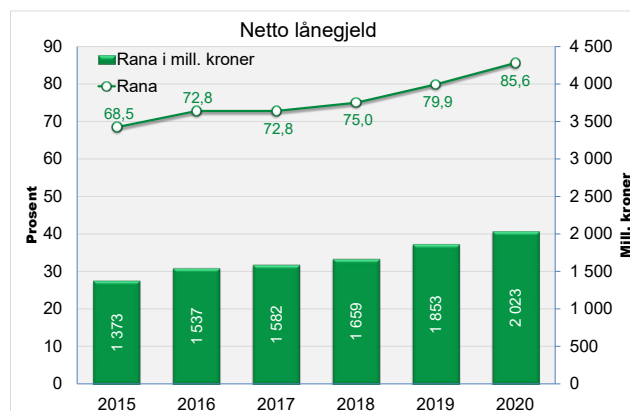
Figur 1. Netto driftsresultat, konsern

(1000 kroner)	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Rana	143 192	132 449	107 398	121 626	115 477	158 885

De siste fire årene er NDR for Rana kommune høyere enn sammenlignings kommunene i KG 9 og 10 (snitt i perioden 2017-2020 5,5 prosent for Rana, 1,85 prosent for KG 9 og 2,08 prosent for KG 10).

Figur 2. Gjeldsgrad

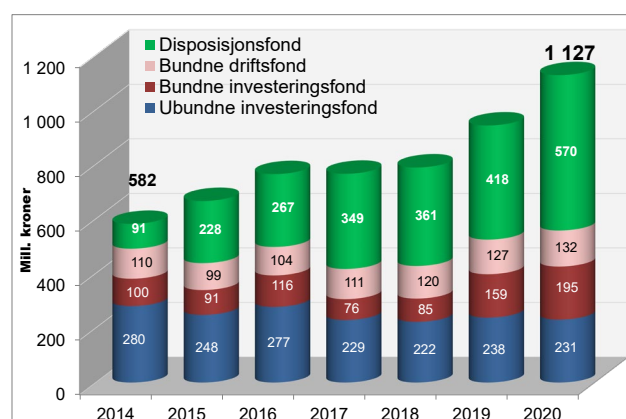
Grafen illustrerer lånegjeldsutviklingen i Rana i prosent av driftsinntekter.

Indikatoren viser netto lånegjeld i prosent av brutto driftsinntekter. Netto lånegjeld er definert som langsiktig gjeld (eksklusive

pensjonsforpliktelser) fratrukket totale utlån og ubrukte lånemidler.

Netto lånegjeld utgjorde 85,6 prosent av brutto driftsinntekter i 2020. Netto lånegjeld øker i Rana som følge av økt investeringsvolum. Dette er høyere enn anbefalte nivåer og kommunens handlingsregel i bærekraftmodellen, som har et tak for netto lånegjeld på 75 prosent av brutto driftsinntekter. Rana kommune har lavere netto lånegjeld enn KG 9 og KG 10 i perioden 2017-2020.

Figur 3. Utvikling fondsmidler i 2020 kroner

Diagrammet viser fondsbeholdningen i millioner kroner. Det har vært en kraftig oppbygging av disposisjonsfondet etter 2008 hvor det ble helt tømt.

Økningen i 2015 er i hovedsak en følge av terraoppkjøret. Ellers har, foruten terra-innbetalinger, positive netto driftsresultat og budsjetterte avsetninger bidratt til fondsoppbyggingen. Per 31. desember 2020 utgjør disposisjonsfondet 51 prosent av kommunens samlede fondsbeholdning og 24,7 prosent av brutto driftsinntekter. Måltallet i handlingsregel for bærekraft på disposisjonsfond på 8 prosent er oppfylt i 2020.

Lønnsanalyse

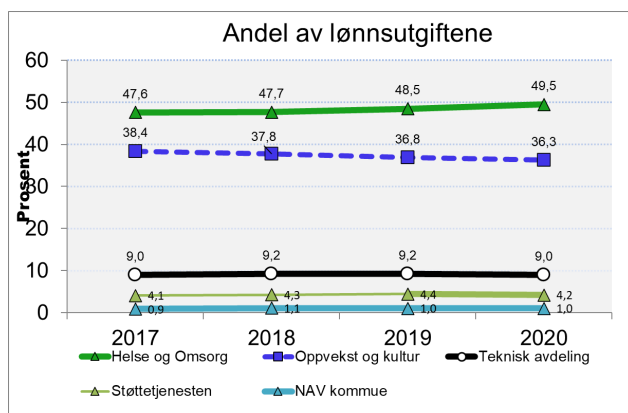
Tabell 7. Andel fast og variabel lønn

Andel fast og variabel lønn uten sosiale kostnader - deflatert til 2020 kroner								
Driftsavdelinger	Andel 2017		Andel 2018		Andel 2019		Andel 2020	
Helse og Omsorg	525 765	47,6	526 339	47,7	534 050	48,5	531 924	49,5
Oppvekst og kultur	423 912	38,4	417 418	37,8	405 842	36,8	389 662	36,3
Teknisk avdeling	99 454	9,0	101 415	9,2	101 278	9,2	96 838	9,0
Støttetjenesten	44 982	4,1	47 049	4,3	48 836	4,4	45 191	4,2
NAV kommune	9 888	0,9	11 848	1,1	11 335	1,0	11 123	1,0
= sum fast og variabel lønn	1 104 001	100	1 104 069	100	1 101 342	100	1 074 738	100
Deflator	2017	2,9	2018	3,5	2019	1,7	2020	1
Akkumulert lønnsvekst 2017-2020 i prosent			0,0		-0,2		-2,7	

Fast og variabel lønn er omregnet til 2020 kroner og er redusert med 2,7 prosent fra 2017 til og med 2020. Lønnsutgifter relatert til korona-pandemien er kompensert fra staten og ikke med i oppstillingen. KF Bygg AS er med i tallene.

Helse og omsorg økte i perioden 2017 til 2020 med 1,2 prosent. Støtte-tjenesten økte med 0,5 prosent. NAV kommune hadde økning på 12,5 prosent. Oppvekst og kultur hadde en nedgang fra 2017 til 2020 med 8,1 prosent. Teknisk hadde også en nedgang på 2,6 prosent.

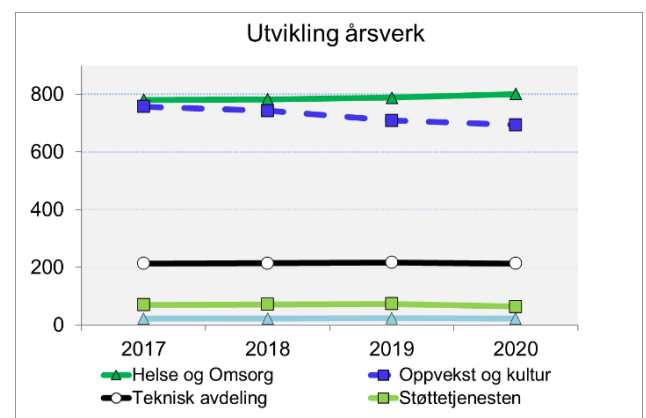
Figur 4. Andel lønnsutgifter sektorer

Økning på fast og variabel lønn er komplekst og må sees mot blant annet nye og økte oppgaver med finansiering i øremerkede rammeoverføringer via statsbudsjettet. I tillegg mottar avdelingene prosjektmidler og øremerkede tilskudd fra staten.

Årsverksutviklingen i de enkelte avdelinger er i samsvar med funn i tallene som beskriver utvikling i lønnsutgiftene.

Figur 5. Utvikling årsverk 2017-2020

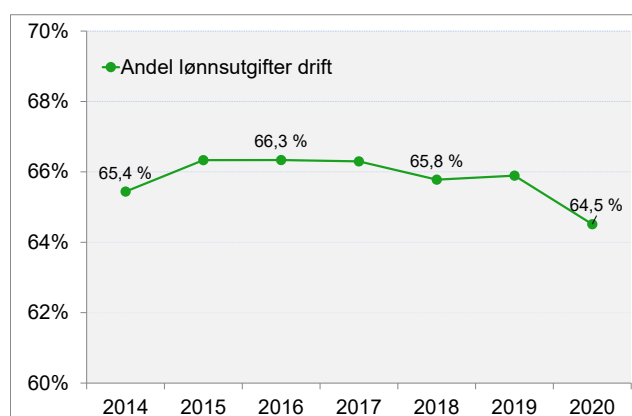
Årsverkene samlet for alle sektorer hadde en reduksjon fra 2017 til 2020 på 2,7 prosent som utgjorde 48,6 årsverk.

Tabell 8. Utvikling årsverk

Sektor	2017	2018	2019	2020
Støttetjeneste	70,1	71,3	73,3	64,1
Oppvekst og kultur	756,8	743,1	708,7	693,8
Helse og omsorg	780,7	782,6	788,5	801,2
NAV kommune	21,8	21,8	23,4	21,5
Tekniske tjenester	212,9	214,4	216,7	213,1
Sum årsverk	1 842,3	1 833,2	1 810,6	1 793,7

Helse og omsorg har hatt en økning i perioden på 20,5 årsverk, mens oppvekst og kultur har redusert med 63,0 årsverk. Støttetjenesten har redusert med 6,0 årsverk, mens NAV kommune og tekniske tjenester er på omtrent samme nivå i 2020 som i 2017.

Figur 6. Andel lønnsutgifter drift

Figuren viser Rana kommunes brutto lønnsutgifter i prosent av driftsutgifter for sektorene, unntatt selvkostområder og finans. Driftsutgiftene er korrigert for sosiale utgifter, som pensjon og arbeidsgiveravgift. Sykelønnsrefusjon er ikke trukket ut.

Andel lønnsutgifter økte fra 2014 til 2015, og gikk svakt ned i perioden 2015 til 2019. Størst reduksjon i andel lønnskostnader av totale kostnader, fikk vi i 2020. Dette skyldes i hovedsak at lønnskostnadene isolert sett var på samme nivå som i 2019, mens kostnader til kjøp av varer og tjenester økte.

Kommunebarometeret

Rana havner cirka i midten av totaltabellen, med en 183. plass av totalt 356 vurderte kommuner i den endelige utgave av Kommunebarometeret 2021 fra Kommunal Rapport. Siden Rana kommune ikke har vært omfattet av kommunesammenslåinger i løpet av denne perioden, antas resultatene å være nokså sammenlignbare over tid. ifølge Kommunal Rapport.

Bruk av grunnlagsdata og nøkkeltall, samt vekting av de enkelte kriteriene endres fra et år til et annet, så det er vanskelig å si om det er kvaliteten på tjenestene som har økt, eller om det skyldes endringer i Kommunebarometeret.

Tabell 9. Kommunebarometeret 2021

	Vekt	2019	2020	2021	Endring fra i fjor
Totalplassering		257	234	183	-51
Grunnskole	20,0 %	280	261	231	-30
Pleie og omsorg	20,0 %	241	290	300	10
Barnevern	10,0 %	299	346	310	-36
Barnehage	10,0 %	236	248	135	-113
Helse	7,5 %	291	248	183	-65
Sosial	7,5 %	199	202	140	-62
Kultur	2,5 %	82	70	44	-26
Miljø og ressurser	2,5 %	118	142	55	-87
Saksbehandling	2,5 %	160	362	304	-58
Vann, avløp og renovasjon	2,5 %	221	108	56	-52
Økonomi	10,0 %	35	26	15	-11
Kostnadsnivå	5,0 %	95	87	20	-67

Plasseringene er ikke sammenlignbare over tid, siden plasseringene i 2019 og 2020 er basert på fjorårets Kommunebarometer.

De høyeste plasseringene får vi innenfor økonomi, kostnadsnivå, kultur, miljø og ressurser og vann, avløp og renovasjon, mens vi får de laveste plasseringene innen barnevern, saksbehandling og pleie- og omsorg.

Rana oppnår bedre plasseringer enn i fjor på alle områdene, med unntak av pleie og omsorg, der vi faller 10 plasser fra i fjor.

KOSTRA – ressursbruk og prioritering

Gjennom KOSTRA samordnes rapportering fra kommunene på tjenestene, og skal gi relevant styringsinformasjon om ressursbruk og prioriteringer til tjenestene.

I 2019 var netto driftsutgifter korrigert for utgiftsbehov 7,2 mill. kr høyere enn gjennomsnittet i KG 13, mens ressursbruken i 2020 var 6,0 mill. kr lavere enn KG 9.

Det er også viktig å gjøre oppmerksom på at Rana har en lavere arbeidsgiveravgift enn de fleste andre kommunene i sammenligningsgruppa. Kun Harstad, Alta og Narvik har differensierte satser, mens de øvrige kommunene har en arbeidsgiveravgiftssats på 14,1 prosent. Dersom vi i tillegg korrigerer for redusert arbeidsgiveravgiftssats på 5,1 prosent i Rana, og oppjusterer til 14,1 prosent, ville ressursbruken i Rana vært ca. 91 mill. kr høyere.

Rana kommune bruker analyseverktøyet Framsikt Analyse for å utarbeide KOSTRA analysen. Nøkkeltallene korrigeres for kommunenes utgiftsbehov, som kostnader knyttet til demografi, geografi og sosiale forhold. Det er viktig å korrigere for slike forskjeller, da dette har stor betydning for kommunenes utgiftsbehov og sammenligning med andre kommuner. Departementet beregner kommunenes utgiftsbehov for å tildele rammetilskuddet til kommunene.

I tillegg er det korrigert for elever i private skoler. Staten forutsetter at kommunens

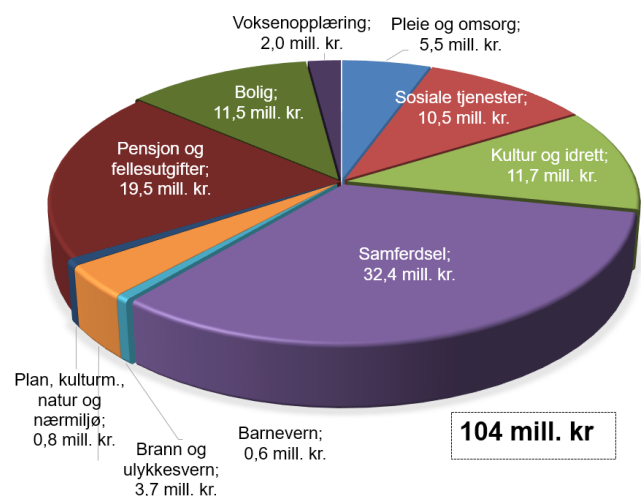
kostnader til grunnskole blir lavere når mange elever går i private skoler. Staten trekker dermed ut et beløp fra kommunens rammetilskudd som i 2020 utgjorde 6,5 mill. kr for Rana kommune.

Rana hadde en høyere ressursbruk enn KG 9 på områdene samferdsel, sosiale tjenester, barnevern, pleie og omsorg, kultur og idrett, kommunale boliger, brann og ulykkesvern, plan kulturminner, natur og nærmiljø, pensjon og fellesutgifter, samt bolig og voksenopplæring i 2020. Totalt var ressursbruken på disse områdene 104 mill. kr høyere enn gjennomsnittet i KG 9.

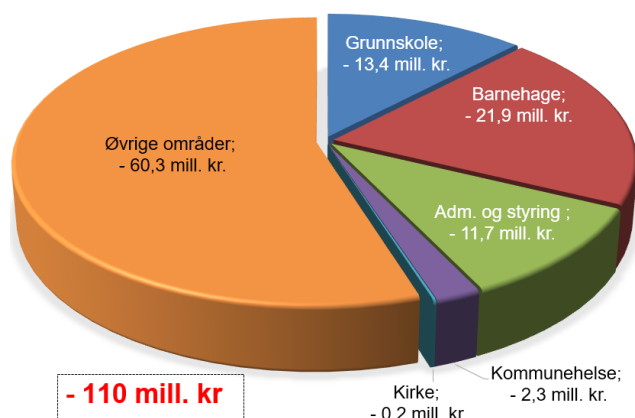
På de øvrige av kommunens tjenesteområder, var ressursbruken totalt 110 mill. kr lavere i Rana enn gjennomsnittet i KG 9.

Diagrammene under viser områdene som Rana bruker mer eller mindre enn gjennomsnittlig ressursbruk i KOSTRA gruppe 9, justert for utgiftsbehov, privatskoleandel og vertskommunetilskudd PU.

Figur 7. Områder med høyere ressursbruk 2020

Figur 8. Områder med lavere ressursbruk 2020

Status regnskap 1. halvår 2021

Regnskapet per juni viser enkelte budsjettutfordringer, men vi forventer at drifta for 2021 går i balanse

Finansområdet følger budsjettet. Skatt og rammetilskudd er i henhold til budsjett, mens konsesjonskraften for andre halvår er solgt til en bedre pris og vil gi et positivt avvik på finans på rundt 3,0 mill. kr.

Det er fortsatt en usikkerhet i forhold til inntektstap og merkostnader som følge av koronapandemien, og kompensasjon fra staten, samt økonomiske følgevirkningene av Koronapandemien. Dette gjelder både utviklingen av smittesituasjonen og ressursbruken som dette medfører.

Koronapandemien har ført til lavere normal drift på andre områder, og mindre fokus på omstilling- og utviklingsarbeid, noe som kan forskyve kostnader frem i tid.

Investeringer

Vedtatt økonomiplan 2021 - 2024

I gjeldende økonomiplan for perioden 2021 - 2024 er det planlagt investeringer på totalt 1,7 mrd. kr. Beløpet er inkludert bevilget beløp til ny flyplass, med en rest på 400 mill. kr. Totalt planlagt låneopptak i perioden er på 985,2 mill. kr, hvorav 388,5 mill. kr er vedtatt opptatt i inneværende år (ekskl. startlån).

Vedtatt investeringer i 2021 utgjør brutto 925,4 mill. kr inkl. utbetalingen til flyplassprosjektet. Planlagt bevilgning i påfølgende år, utgjorde brutto 321,9 mill. kr i 2022, 202,3 mill. kr i 2023, 273,6 mill. kr i 2024 og 215,7 i 2025. Det er dermed totalt 1 013,5 mill. kr i brutto investeringer, som etter gjeldende økonomiplan skulle gjennomføres i planperioden 2022 - 2025.

Revisjon av økonomiplan 2022 - 2025

Det er utarbeidet en foreløpig skisse til revidert investeringsprogram for kommende planperiode. Skissen følger som vedlegg. Prosjektene i skissen er gjennomgått i forhold til den prisøkningen som har skjedd på bl.a. innsatsvarer i byggeprosjekter.

Prisjusteringer, endringer og nye prosjekter som er tatt inn i skissen øker de totale investeringene med 346,3 mill. kr (ekskl. flyplass – 400 mill. kr), til 1 359,8 mill. kr i planperioden.

Den økte bevilgningen til realisering av ny flyplass, gjorde det nødvendig å gjøre omprioriteringer i finansieringen av investeringsplanen i gjeldende økonomiplan. En vesentlig del av overføringene fra driften som egenkapital til investeringene er i planen omdisponert til å styrke disposisjonsfondet i perioden. I skissen til opplegget for kommende periode er overføringen fra driften økt fra 117,1 mill. kr til 203,2 mill. kr.

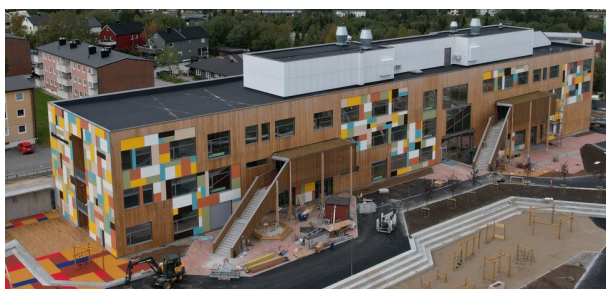
Detaljert oversikt over de enkelte prosjektene vises i vedlegg. I avsnittet finans nedenfor er det redegjort for driftskonsekvensene av investeringsplanen.

Investeringer i skolebygg

Gruben og Båsmo barneskoler ferdigstilles i september 2021 og januar 2022 innenfor vedtatt kostnadsramme på 272 og 247,5 mill. kr.

I gjeldende plan er det vedtatt bygging av gymsaler ved de to skolene. Kostnadene er prisjustert fra 40 til 46,6 mill. kr hver. Ferdigstillelse er i skissen forskjøvet til 2023.

Kostnader for riving av skolen på Båsmo inkl. gymanlegg er med i gjeldende økonomiplan med 8 mill. kr i 2022.

Brutto kostnad for investeringer i skolebygg i planperioden er 175,7 mill. kr en økning på

40,2 mill. kr, der 27 mill. kr skyldes forskyving av tidsplan for gjennomføring av prosjektene.

Investeringer bygg innenfor omsorg, helse og sosial

Bygging av nytt sykehjem med 55 plasser og sentralkjøkken med planlagt ferdigstillelse i 2025 er prisjustert opp med 40 mill. kr til 290 mill. kr. Oppstart med prosjektering er i skissen planlagt i 2022 med en bevilgning på 2 mill. kr.

Kostnaden for oppgradering av Ytteren bosenter er i skissen økt med 10 mill. kr til 22 mill. kr. Hovedårsaken til den kraftige kostnadsøkningen er bl.a. behov for nytt installasjon av ventilasjonsanlegg i tillegg til prisøkningen. Tidsplanen for gjennomføring er i skissen forskjøvet til ferdigstilles i 2022.

Det er i gjeldende økonomiplan vedtatt rammer for bygging av tre bofelleskap og fire småhus i planperioden.

På Kløverbakken skal det bygges 7 enheter i tilknytning til eksisterende bofelleskap. Opprinnelig ramme var 30 mill. kr, men er i skissen prisjustert opp med 4,5 mill. kr. Prosjektering er påbegynt i år, men ferdigstillelse er forskjøvet til 2023.

Det er planlagt to bofelleskap på Nordmohøgda med 6 enheter hver i gjeldende plan. Det ene med personalbase og det andre uten. Det var estimert en kostnad på 38,8 og 22,5 mill. kr, men prosjektene er prisjustert til 44,5 og 25,5 mill. kr i skissen.

Prosjektet om bygging av inntil fire småhus er i skissen endret til to hus med to enheter i

hvert hus. Anslag på kostnadene for byggingen er økt fra 4,5 mill. kr til 7 mill. kr.

Den vedtatte byggingen av fire omsorgsboliger på Storforshei er tatt ut av planen. Kostnaden for prosjektet viste seg å bli for høy til å kunne bæres av fremtidige beboere.

Totale investeringer i bygg innen helse og omsorg er økt fra 328,5 mill. kr til 421 mill. kr.

Investeringer i infrastruktur

I den foreløpige investeringsplanen er det tatt høyde for at kommunens andel av finansieringen til bygging av ny flyplass ikke vil komme til utbetaling i 2021. Rådmannen vil derfor komme tilbake til dette i forslaget til budsjett og økonomiplan når denne legges fram i november. Det vil fortsatt påløpe noen kostnader til erverv av tomtegrunn som reguleres inn i årets budsjett.

Kommunestyret vedtok i sak 56/21 en skisse for utbygging av Brennåsen boligfelt. I saken har prosjektet en estimert kostnadsramme på 140 mill. kr. Det ble bevilget 10 mill. kr i årets budsjett for å kunne forsere utbyggingen ved å starte opp prosjektering i år. Kostnadene finansieres ved tomt salg og rådmannen vil komme tilbake i forslaget til budsjett og økonomiplan for 2022 – 2025 med plan for gjennomføringen av utbyggingen. I skissen er det foreløpig lagt inn 30, 50 og 50 mill. kr i årene 2022 – 2024. Prosjektet finansieres ved bruk av tomt fond. Inntektene fra salget av tomtene tilføres fondet.

Utbyggingen av Havmannaksen og Jernbaneparken er påbegynt i 2021 med oppgradering av jernbaneparken. Det vil påløpe ca. 4 mill. kr i 2021. I opprinnelig plan med en ramme på

40 mill. kr var det forutsatt et bidrag fra næringslivet med 20 mill. kr. Denne forutsetningen er lagt til grunn i skissen. Ferdigstillelse av prosjektet er forskjøvet til 2022.

Kjøp av parkeringsplasser i det planlagte bygget i Meierikvartalet med en ramme på 6 mill. kr er skjøvet ut av planperioden.

Kommunestyrets vedtak om utbedring av Dunderfossen/Stupforsmoen bru med en ramme på 3,9 mill. kr, og bygging av ny bru på Andfjell med 16,7 mill. kr er tatt inn i skissen i 2022.

Totalt økes investeringene i planperioden ekskl. forskyvingen av flyplassen fra 41 mill. kr til 222,6 mill. kr.

Øvrige kommunale bygg

Bygging av kulturhus er i skissen forskjøvet ut av planperioden. Endrede økonomiske forutsetninger kan få konsekvenser for dette prosjektet.

I Moheia bad var det planlagt å legge til rette for svømmeopplæring for andre klassinger i grunnskolen ved anskaffe en bunn i bassenget som kan heves. Kostnaden var i gjeldende økonomiplan anslått til 1 mill. kr. Det viste seg at tilpasningen ikke lot seg gjennomføre og problemet må løses ved nybygg. Prosjektet er under utredning og rådmannen vil komme tilbake til dette i en egen sak og i forslaget til budsjett og økonomiplan i november.

I skissen er det foreløpig ikke tatt inn kostnader til investeringer i andre kommunale bygninger i planperioden.

Investeringer vann og avløp

Hovedplanene for vann- og avløpsområdet er oppdatert i henhold til revidert fremdriftsplan, med en økning på 30 mill. kr i 2025.

Investeringstilskudd til Rana kirkelige fellesråd

Det generelle investeringstilskuddet til fellesrådet er i ikke revidert i skissen, og ligger foreløpig med 48,7 mill. kr i planperioden.

Investeringstilskudd til bygging av kjølerom, stellerom, syningsrom og garasje ligger inne i gjeldende økonomiplan med et tilskudd på 23,4 mill. kr. Oppstart var planlagt i år med ferdigstillelse i 2022.

I skissen er det tatt inn tilskudd til bygging av krematorium i 2024 og 2025. Anslått tilskudd til byggingen er 13 mill. kr.

Prosjektene må gjennomgås frem til fremleggelse av rådmannens forslag til budsjett og økonomiplan for kommende planperiode. Det er lagt til grunn at fellesrådet er byggherre for prosjektene med nødvendig assistanse fra Rana Byggdrift KF og kommunens prosjektavdeling, jf. vedtak i fellesrådet i sak 15/20.

Øvrige investeringer

Planene for investering i ny bokbuss er revidert i løpet av året. Det ser ut til at dagens buss kan erstattes med en mindre utgave. Det er foreløpig tatt inn en ramme for anskaffelsen i 2022, som er redusert fra 3,5 til 3 mill. kr.

Det er behov for å utbedre og forsterke nettverket i kommunen med parallelle nett.

Det er disponert 1,6 mill. kr av 5+5 bevilgningen i 2021 for å løse nettverksproblemer med felles linje til rådhuset og skolene. For å oppnå en best mulig kapasitet på nettverket i kommunen er det tatt inn 8 mill. kr i skissen i 2022 for en videre oppgradering/utbygging av nettverkskapasiteten i kommunale virksomheter.

Det er tatt inn 1 mill. kr i skissen for innredning av lokaler til fritidsklubb på Gruben. Lokalene leies i det nye allaktivitetshuset på Gruben.

Øvrige investeringer omfatter i tillegg årlige rammer på 5+5 mill. kr for mindre investeringsbehov som skal dekke uforutsette og akutte behov som kan oppstå i løpet av budsjettåret. Rådmannen gis fullmakt til å disponere rammene i budsjettvedtaket.

Oppsummering 2022 - 2025

Med endringene som er foreslått ovenfor utgjør brutto investeringer i planperioden 2022 - 2025 nå 1 359,8 mrd. kr (ekskl. flyplass). Av låneopptaket på 707,6 mill. kr er det 295,1 mill. kr som belaster driftsbudsjettet med renter og avdrag. Utgiftsøkningen må finansieres av de frie inntektene. Kompensasjon av betalt merverdiavgift utgjør 173,5 mill. kr og øvrige inntekter utgjør 172,5 mill. kr. Bruk av fondsmidler utgjør 111 mill. kr ekskl. tilskudd til flyplassen. Egenkapital overført fra driften utgjør 203,5 mil. kr i planperioden.

For mer detaljert beskrivelse av prosjektene som ligger i vedtatt budsjett og økonomiplan for inneværende periode, vises det til

kommunens budsjett- og økonomiplan-dokument på: www.rana.kommune.no, under fanen «Planer, budsjett og regnskap».

Innmeldte prosjekter som ikke er med i investeringsplanen

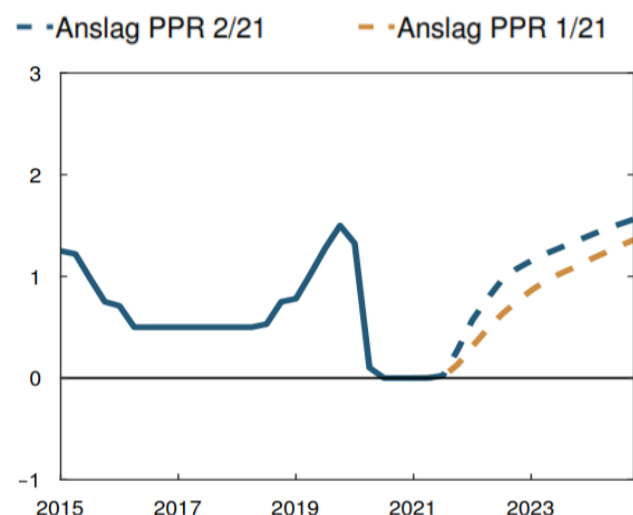
Innmeldte investeringsbehov som ikke er tatt inn i skissen til investeringsplan er tatt med som vedlegg. Innmeldte prosjekter med anslag på total kostnad utgjør brutto 1,1 mrd. kr. Vedlikeholdsetterslep på kommunale bygg og øvrig infrastruktur kommer i tillegg.

Finans

Rentenivå

Rentenivået i Norge og verden ellers er fortsatt sterkt preget av pandemien. De korte rentene (3 mnd. NIBOR) har hittil i 2021 holdt seg på et historisk lavt nivå. Per 31.8 er gjennomsnittet 0,35 prosent. Norges bank har holdt styringsrenten uendret på null prosent, men har varslet renteøkninger i høst. Prognosene i pengepolitisk rapport 2/21, juni viser at styringsrenten skal opp i overkant av 1,5 prosent i perioden 2021-2025.

Figur 9. Styringsrente 2015-2025

Prognosene for markedsrentene viser også at rentene vil stige fremover. 3 mnd. NIBOR forventes å ligge på 1,6 prosent ved utgangen av 2025. Dette er 0,6 prosentpoeng høyere enn i gjeldende økonomiplan.

Med en kortrente på i overkant av 1 prosent i gjennomsnitt i 2022 vil innlånsrentene for kommunene ligge over 1,5 prosent i 2022. Innlånsrenten vil være i overkant av 2 prosent i 2025 dersom markedets forventninger slår til.

Lånegjeld, renter og avdrag

Vedtatt låneopptak var på 388,5 mill. kr i budsjettvedtaket for budsjett for 2021, og ble økt med inntil 45 mill. kr ved kommunestyret vedtak i sak 55/21. Låneopptaket planlegges gjennomført i september i år, men det planlegges foreløpig bare tatt opp 350 mill. kr.

Kommunens gjeldsportefølje vil ved utgangen av 2021 være ca. 3,1 mrd. kr inkl. innlån til utlån (startlån). Beløpet vil kunne endres noe av utbetaling av avdrag til Husbanken inkl. ekstraordinære avdrag finansiert av avsatte innbetalinger fra utlån. Innbetalingene fra låntakerne kan bare brukes til avdrag. Alle avdrag i forbindelse med startlån fra Husbanken belastes investeringsregnskapet.

Forutsatt gjennomført låneopptak på 350 mill. kr i 2021 øker netto lånegjeld til ca. 103 prosent av driftsinntektene per 31.12.21. Dette er 28 prosentpoeng over målet på 75 prosent som utgjør 595 mill. kr.

Kommunestyrets vedtak om å øke kommunens bidrag til den nye flyplassen fra 300 mill. kr til totalt 450 mill. kr, endret vesentlig på kommunens mulighet for tilførsel

av egenkapital til investeringer. Planlagt tilførsel av egenkapital til investeringer i planperioden ble redusert med 130 mill. kr fra 199 mill. kr, for å prioritere tilførsel til disposisjonsfondet. Totalt låneopptak i inneværende planperiode ble økt fra 671 mill. kr til 985 mill. kr. 546 mill. kr av dette er låneopptak som belaster driftsbudsjettet direkte. Rente- og avdragsbelastningen ekskl. selvfinansierende lån ble økt med 5,5 mill. kr til 23,4 mill. kr.

Som følge av vedtaket ovenfor ble bruk av disposisjons-/investeringsfond økt fra opprinnelig 323 mill. kr til 452 mill. kr.

Forslag til endringer i skissen til investeringsprogram, som er tatt inn i perspektivanalysen, vil øke netto lånegjeld til ca. 111 prosent av driftsinntektene i 2022, og være over 113 prosent i 2025. Dette utgjør over 38 prosentpoeng eller over 826 mill. kr over måltallet på 75 prosent. Dette tilsvarer ca. 37 mill. kr i økte rente og avdragsutgifter. Dette forutsatt det forventede rentenivået i perioden.

Likviditet- og fond

Det er i analysen tatt høyde for at 400 mill. kr av utbetalingen til ny flyplass finansieres ved bruk av disposisjonsfond, da dette er et rent tilskudd fra kommunen til prosjektet. Det er fortsatt noe usikkerhet omkring hva som til slutt vil inngå i det kommunens bidrag. Det er utbetalt 56 mill. kr til prosjektet per 31.8.2021. I dette beløpet er det brukt 25 mill. kr til vannledning til Steinbekkhaugen og til erverv av tomtegrunn. Det vil anslagsvis påløpe 2-3 mill. i tillegg til erverv av grunn i løpet av høsten 2021.

I tillegg skal det brukes 111 mill. kr av investeringsfond i perioden til blant annet finansiering av utbygging av boligfeltet i Brennåsen. Etter planperioden ligger det 75 mill. kr i bruk av investeringsfond, som kommunestyret tidligere har reservert til realisering av kulturhus.

Den planlagte fondsbruken reduserer kommunens likviditet og fondsbeholdning. I skissen til det økonomiske opplegget i kommende planperiode, økes overføringene til investeringer fra 117,1 mill. kr til 203,2 mill. kr. Samtidig legges det opp til at disposisjonsfondet bygges opp til rundt 180 mill. kr, som er i tråd med handlingsregelen for økonomisk bærekraft på 8,0 prosent av driftsinntektene.

Netto driftsresultat må derfor være tilstrekkelig til å klare tilførselen til disposisjonsfondet og økt overføring til egenkapital til investeringene.

Konsekvenser av investeringsplanen i et 40-års perspektiv

For å illustrere hva som kreves for å komme ned på en gjeldsgrad som tilsvarer 75 prosent av brutto driftsinntekter, er det regnet på hvor mye årlige avdrag må økes med over en tidsperiode.

Skal målet nås i løpet av en 10-års periode må årlige avdrag økes med 79,5 mill. kr, eller ca. 40 mill. kr i en 20-års periode. Samtidig må ikke årlige låneopptak i gjennomsnitt overstige ordinære avdrag, som i 2025 vil ligge på ca. 142 mill. kr. I skissen til det økonomiske opplegget i planperioden er det tatt høyde for å øke årlige avdrag med 40 mill. kr utover det som følger av skissen til investeringer i planperioden.

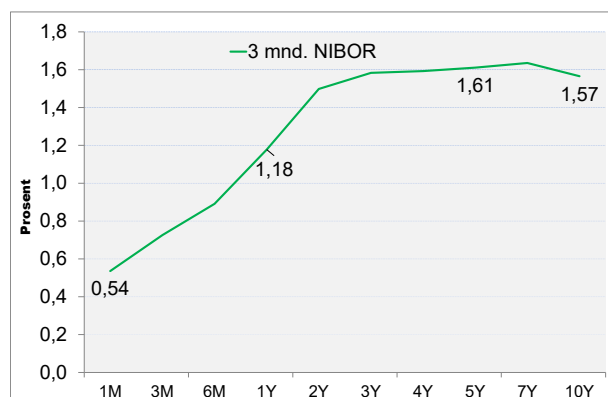
De økte avdragene i perioden, og økt overføring driften gir et mulig investeringsnivå på ca. 200 mill. kr i årene etter 2025. Beløpet er inkludert selv-finansierende investeringer.

Med de endringer og innspill som er tatt inn i skissen til investeringsprogram vil gjennomsnittet i planperioden 2022 – 2025 være 340 mill. kr (ekskl. flyplass). I perioden 2026 til 2031 med et nytt sykehjem til 232 mill. kr og 250 mill. kr til kulturhus vil det årlige gjennomsnittet ligge på 276 mill. kr.

Med det skissen legger opp til, vil det ikke være mulig å nå måltallet for en gjeldsgrad på 75 prosent før mot år 2040. For å nå måltallet stilles det store krav til driften til å levere et nivå på NDR som er tilstrekkelig til oppbygging av disposisjonsfond og egenkapital som det legges opp til i skissen.

Kommunalbanken utarbeider prognoser for renteutviklingen i et 30-års perspektiv.

Figur 10. Prognose 3 mnd. Nibor 2020-2030

Med utgangspunkt i markedets forventninger om fremtidig rentenivå, vil 3 mnd. NIBOR stige fra i overkant av 0,4 prosent i dag til 1,6 prosent ved utgangen av 2031. Dette indikerer en kommunal innlånsrente på i overkant av 2 prosent i det langsiktige

perspektivet. Dette rentenivået er det tatt høyde for ved beregningen av konsekvensene av investeringsnivået i perspektivanalysen.

Hvis rentenivået øker mer enn forventet, for eksempel med tre prosentpoeng til ca. 5 prosent vil rentekostnadene øke med ca. 15 mill. kr i 2025 utover forventet økning.

Med forbehold om alt annet likt, vil gjennomføringen av skissen til investeringsprogram frem til 2031 holde gjeldsgraden mellom 112 og 114 prosent i perioden. I kroner utgjør dette 841 mill. kr over målet for en gjeldsgrad på 75 prosent. I økt rente- og avdragsbelastning utgjør dette 38 mill. kr, men dette forutsetter et fortsatt lavt rentenivå. Korrigert for lån til selvfinansierende prosjekter (VA) må halvparten av dette finansieres av frie inntekter, eller sagt på en annen måte, gjennom reduserte driftsrammer.

Konsesjonskraft

Kommunen inngikk i november 2020 en avtale med Salten Kraftsamband om retten til uttak av konsesjonskraften i 2021. Kontrakten var todelt og gjorde det mulig for kommunen å velge mellom spot eller fastpris for andre, tredje og fjerde kvartal i år. Ved avtalens inngåelse i slutten av november i fjor ble kraften solgt for 18,32 øre per KWh i første kvartal i år.

Bakgrunnen for avtalen var det veldig lave prisnivået for fastpriskontrakter for hele 2021 senhøsten 2020. Valget mellom spot og fastpris for de påfølgende kvartalene ble vurdert i flere omganger i løpet av våren. Da prisene begynte å stige mot sommeren ble fast pris valgt, 24,8 øre i andre kvartal, 40,04 øre i tredje kvartal og 41,78 øre i fjerde

kvartal. Dette gir en netto inntekt i 2021 på 28 mill. kr.

Prisen for kontrakter i 2022 ligger i skrivende stund over 40 øre per KWh. Ved valg av salg på fastpriskontrakt for hele 2022 indikerer prisnivået en nettoinntekt i 2022 som er mer enn 20 mill. kr høyere enn forventet inntekt i år.

I vedtatt budsjett var det lagt til grunn en pris på 28,5 øre per KWh. Vektet gjennomsnitt i år med de avtaler som er inngått er 30,51 øre. I et normalår vil det komme en prisøkning utover høsten, men prisøkningen hittil i år har som vist ovenfor allerede vært vesentlig. Signalene fra markedet er en forventning om fortsatt prisoppgang på grunn av hydrologisk ubalanser, som vil øke på grunn av fortsatt tørt vær og økt overføringskapasitet til Storbritannia og kontinentet. Det vurderes derfor når salget skal gjennomføres, og hvilken strategi som skal legges til grunn, jf. kontrakten med SKS i år. Rådmannen vil derfor komme tilbake med egen sak til formannskapet ved behandlingen av forslaget til budsjett og økonomiplan for perioden 2022 - 2025.

Utbytte Helgeland Kraft AS

Kommunen har i år mottatt 10,2 mill. kr i utbytte for 2020, som er som budsjettet. Helgeland Kraft melder at halvårsresultatet før skatt er 14 mill. kr bedre enn samme periode i 2020. Med samme utvikling ut året kan det forventes et utbytte på ca. 12 mill. kr i 2022. Med usikkerhet om endelig resultat for året foreslås det foreløpig å holde forventet utbytte uendret i planperioden.

Eiendomsskatt

Skattlegging av vannkraftverk

I statsbudsjettet for 2021 ble grunnrenteskatten for vannkraft lagt om til en kontantstrømskatt med umiddelbar utgiftsføring for nye investeringer. Kontantstrømskatten illegges sammen med ordinær selskapsskatt.

Finansdepartementet sendte i mai 2021 ut høringsbrev med høringsnotat om endringer i grunnrenteskatten for vannkraft, for å håndtere samvirkning med selskapsskatten. Departementet foreslår i høringsnotatet at samvirkningsproblemet håndteres gjennom en sekvensiell skattlegging der. Forslaget går ut på at selskapsskatten fradragsføres i grunnlaget for grunnrenteskatten og at grunnrenteskattesatsen oppjusteres fra 37 prosent til 47,4 prosent.

Ettersom grunnrenteskatten er fradragsberettiget i eiendomsskattegrunnlaget, vil forslaget få betydning for kommuner som skattlegger vannkraftverkene.

Departementet skriver at for kraftanlegg som ikke er bundet av minimums- og maksimumsreglene i eiendomsskatten vil konsekvensen av lovendringen være noe redusert grunnrenteskatt og økte eiendomsskatteinntekter på kort sikt, mens det på lengre sikt vil bli lavere eiendomsskatteinntekter. Det er ikke foretatt noen beregninger av de økonomiske konsekvenser lovendringer vil få for kommunene.

Høringsfristen utløp 4. august. Departementet foreslår at forslaget skal tre i kraft med virkning fra og med inntektsåret 2021.

Boliger og fritidseiendommer

Maksimal skattesats for boliger og fritidsboliger ble redusert fra fem til fire promille i statsbudsjettet 2021. I Rana er satsen for 2021 to promille. Kommunen kan fritt sette ned skattesatsen, men kan maksimalt sette opp skattesatsen med en promille per år.

Taksering

Rana kommune gjennomførte alminnelig omtaksering av boligeiendom med virkning fra 2011. I tråd med regelverket er tiden inne for å vurdere ny taksering. Det skal være en alminnelig taksering i kommunen hvert tiende år, og senest tre år etter siste alminnelige taksering skulle ha skjedd. Ved behandling av budsjett 2021 ble ny taksering utsatt. Ved behandling av budsjett 2022 må det tas stilling til takseringsmetode. Dette ligger ikke inn i det foreløpige budsjettopplegget – og er en engangskostnad, men som også vil gi en varig inntektsøkning.

Kommunen har mulighet å foreta kontorjustering etter at eiendomsskattetakstene har stått urørt i ti år. Årlig økning kan maksimalt være ti prosent av opprinnelig takstsum.

Pensjon

Kommunale pensjonsordninger er i hovedsak sparing. Dette innebærer at det betales inn midler til pensjonsordningen til dekning av fremtidige pensjonsutbetalinger. Formålet med dette er å sikre at de ansatte har dekning for sine opptjente rettigheter til enhver tid.

Da pensjonsreformen ble innført i 2011 ble det gjort omfattende endringer i folketrygdens alderspensjon. Det ble innført ny

opptjeningsmodell for personer i yngre årskull, fleksibelt uttak av pensjon fra 62 år, mulighet til å kombinere alderspensjon med arbeidsinntekt uten avkortning, levealdersjustering og nye regler for regulering av pensjon.

Hovedpunktene i det nye regelverket er at det skal lønne seg å jobbe lenger og det skal bli lettere å veksle mellom offentlig og privat sektor uten å tape pensjon.

Kommunale pensjonsutgifter

Akkumulert premieavvik (fordring) utgjorde 176,2 mill. kr per 31. desember 2020. Det utgjør en reduksjon på 55 mill. kr fra 2019. I praksis betyr dette at kommunen har «lånt til drift» ved at det årlige premieavviket er inntektsført og brukt til å balansere drifta, mens vi kommende år må nedbetale dette i form av amortisering.

Regjeringen har vedtatt nytt reguleringsprinsipp for løpende pensjoner, med unntak av uførepensjon. Pensjonene økes med gjennomsnitt av lønns- og prisvekst.

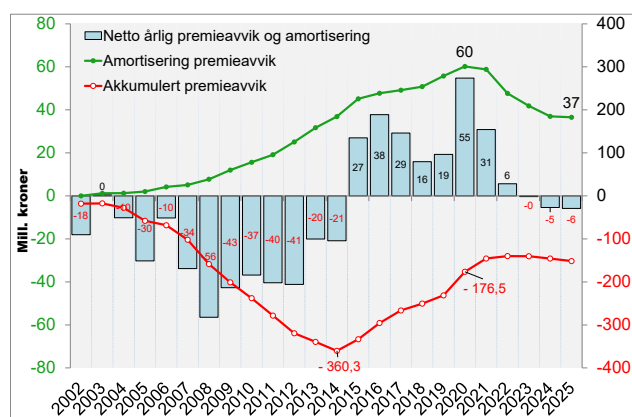
Kommunen har et stort premiefond i kommunens pensjonsselskap, KLP, på 407 mill. kr per 31. desember 2020. Premiefondet

kan kun benyttes til å betale kommunens pensjonskostnader. Fra og med 2015 vedtok kommunestyret å bruke av premiefondet til å betale deler av årlige pensjonskostnader. Dette fører til redusert premieavvik og reduserer fremtidige amortiseringskostnader, noe som styrker bærekraftprinsippet, ved at kommunen ikke skyver utgifter foran seg. Kommunens likviditet blir i tillegg styrket når premiefondet i KLP benyttes til å betale deler av pensjonskostnadene.

Det legges opp til å bruke 70 mill. kr i 2021 og 2022 av premiefondet som delinnbetaling av pensjonspremien. Effekten av dette er redusert premieavvik som medfører reduserte amortiseringskostnader påfølgende år. Dette gir en kortsiktig reduksjon i kostnadene, dermed foreslås avsetningen til disposisjonsfond økt tilsvarende.

Amortiseringskostnadene reduseres med 12,5 mill. kr i 2022, økende til ca. 30 mill. kr i 2025, som følge av at deler av tidligere års premieavvik nå fullt ut er utgiftsført.

Figur 11. Premieavvik og amortisering 2002-2020 – prognose 2021-2025

Det er fremdeles noe usikkerhet rundt utviklingen av premieavvik og kommunens samlede pensjonskostnader. KLP leverer

oppdaterte prognoser i midten av september, som vil bli gjennomgått og kvalitetssikret til budsjett og økonomiplan.

Kommuneproposisjonen 2022

Regjeringen legger opp til en realvekst i frie inntekter til kommunesektoren på mellom 2,0 og 2,4 mrd. kr i 2022. Herav legger regjeringen opp til at kommunene kan få mellom 1,6 og 2,0 mrd. kr. Dette er samme beløp som ble varslet i kommune- proposisjonen for 2021.

Kommunesektoren kan få merutgifter i 2022 på om lag 1,2 mrd. kroner knyttet til den demografiske utviklingen. Av dette er 0,9 mrd. kroner knyttet til tjenester som finansieres av de frie inntektene, fordelt på ca. 0,6 mrd. kr på kommunene og 0,4 mrd. kr på fylkeskommunene. Regjeringen anslår at pensjonskostnadene øker med rundt 0,6 mill. kr ut over anslått lønnsvekst.

Endringer i forhold til vedtatt økonomiplan

Omstillingsbehovet er foreslått økt fra 13,0 mill. kr i vedtatt økonomiplan til 15,0 mill. kr i 2022. Det er i hovedsak på finansområdet utgiftene øker, mens det er reduserte utgifter på drifta.

Endringer finansområdet 2022

På finansområdet legges det opp til en økning i frie inntekter på 20,0 mill. kr, som er i henhold til kommuneproposisjonen for 2022. Deler av økningen skal gå til nye oppgaver som barnevernsreformen, samt dekke økte kostnader til demografi og pensjon.

I 2021 har eiendomsskatteinntekter fra kraftanlegg økt med 5,0 mill. kr, noe som videreføres i budsjettopplegget for 2022. Vi forventer en høyere pris for salg av konsesjonskraft, som forventes å gi en økt nettoinntekt på 5,0 mill. kr. Avdrag på lån må økes med 4,0 mill. kr i henhold til regelverk om minsteavdrag. Bruk av disposisjonsfond reduseres med 2,0 mill. kr som følge av at sanering av Gruben barneskole forventes å starte opp i 2021.

For å dempe den kraftige økningen i gjeldsgraden, samt bygge opp disposisjonsfondet, legges det opp til at 36,0 mill. kr settes av til økte avdrag på lån, egenkapital til investeringer og oppbygning av disposisjonsfondet i 2022.

Endringer drift 2022

Lavere lønnsvekst forventes å gi 10,0 mill. kr i reduserte kostnader. Det er lagt inn 7,5 mill. kr til nye tiltak og konsekvensjusteringer for å håndtere økte kostnader i sektorene.

I forbindelse med at barnevernsreformen innføres fra 2022, foreslås det at øremerket bevilgning til stillinger i det kommunale barnevernet avvikles og innlemmes i rammetilskuddet. Det er lagt inn 3,2 mill. kr på oppvekst og kultur, som følge av bortfall av øremerkede midler.

I rammetilskuddet for 2021 inngår en engangsbevilgning til habilitering og avlastningstilbud til barn og unge, som trukket ut i 2022, noe som utgjør 0,5 mill. kr for Rana. Det lå opprinnelig inne halvårsdrift av ny flerbrukshall, men den forventes å bli tatt i bruk 4.kvartal 2022. Driftstilskudd og husleie er justert og tilpasset drift siste kvartal

2022. Kommunestyret vedtok at prøveordningen med redusert avgiftsparkering i sentrum avsluttes, dermed trekkes budsjettstyrkingen på 1,2 mill. kr ut av sektorrammen.

Tabell 10. Endringer drift og finans 2022

Endringer finansområdet 2022	
Frie inntekter	-20 000
Eiendomsskatt	-5 000
Avdrag på lån	4 000
Bruk av disposisjonsfond	2 000
Salg av konsesjonskraft	-5 000
Økonomisk bærekraft - gjeldsgrad	40 100
Sum	16 100
Endringer drift 2022	
Lønnsvekst	-10 000
Nye tiltak/konsekvensjusteringer	7 900
Rammereduksjon 2021-2024	-2 000
Barnevernsreformen	3 200
Habilitering/avlastning barn/unge	-500
Flerbrukshall Gruben	-1 000
Parkeringsordning	-1 200
Nye tiltak/boliger	-10 500
Sanering Gruben barneskole	-2 000
Sum	-16 100
Sum drift og finans	0

Oppstart av nye boligtilbud for vanskeligstilte innenfor miljøterapeutisk avdeling (MTA) og psykisk helse og sosiale tjenester (PHST) er ytterligere forsinket, men planlegges ferdigstilt i 2023. I budsjett 2021 ble det bevilget 2,0 mill. kr øremerket til MTA og i budsjett 2022 foreslås bevilgningen økt til 4,5 mill. kr og ytterligere økt til 15,0 mill. kr i 2023.

Vi forventer oppstart med sanering av Gruben barneskole allerede i 2021, med kostnader på rundt 2,0 mill. kr, som dermed kan tas ut av foreslått bevilgning i 2022.

Øvrige tiltak som ligger i vedtatt økonomiplan på finans og drift videreføres i planperioden.

I det foreløpige opplegget, er det ikke funnet inndekning for nye tiltak og behov fra sektorene på ca. 23,0 mill. kr. Det er heller ikke lagt inn styrking i drifta knyttet til sak om vekstmobilisering eller løpende opptak i barnehager. Dersom ytterligere tiltak skal prioriteres, krever dette enten økt omstilling eller at andre tiltak nedprioriteres.

Kommunestyrets budsjettvedtak 2021

Kommunestyrets budsjettvedtak for 2021 er videreført i 2022. Omstilling helse- og omsorg 2,0 mill. kr, Ytteren barnehage 360 000 kr, oppvarming Sagbakken og tilskudd til frivillig-

sentralen på 250 000 er lagt inn i hele planperioden, mens det toårige prøveprosjektet ledet av NAV kommune med tiltak for unge uføre på 750 000 kr, er tatt ut fra og med 2023, i henhold til vedtaket.

Omstillingsbehov

Omstillingsbehovet i 2022 har økt fra 13 mill. i vedtatt økonomiplan til 15 mill. kr.

Det vises til vedlegg 2 og 3 som viser foreslåtte rammereduksjoner og oversikt over alle tiltak på drift og finans i økonomiplanperioden.

Risiko og utfordringer på lang sikt

Perspektivmeldingen 2021

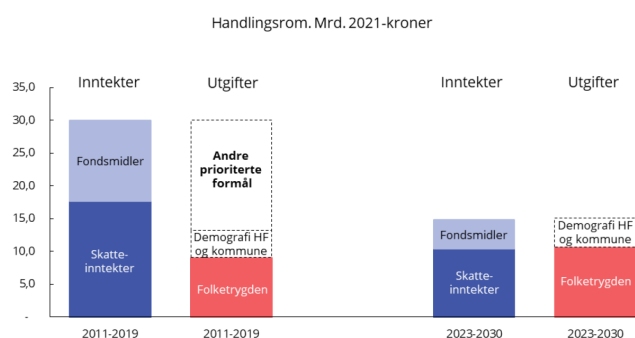
Regjeringens Perspektivmelding legges frem for Stortinget hvert fjerde år. Meldingen handler om utfordringer i norsk økonomi de neste førti årene, og regjeringens strategier for å løse dem.

I tiårene som kommer vil det stå færre yrkesaktive bak hver pensjonist. Statens utgifter vil gå opp, uten at inntektene øker like mye. Samtidig skal vi gjennomføre det grønne skiftet. (kilde: regjeringen.no)

Her en kort oppsummering av et stort dokument, som er viktig fordi de nasjonale utfordringene i et 40 års perspektiv påvirker og legger rammer for Rana kommunes utfordringer i det samme tidsrommet. Perspektivmeldingen legges ved i sin helhet.

Hovedutfordring – utgiftene øker mer enn inntektene

Figur 12. Mindre handlingsrom i statsbudsjettet

Kommunal- og moderniseringsdepartementet

Det vil stå færre i yrkesaktiv alder bak hver pensjonist i tiden fremover. Norges

befolkning blir eldre. Dette øker utgiftsveksten (helse- og omsorg). Samtidig reduseres veksten i skatteinntektene (fordi veksten i antall sysselsatte flater ut). Vi går inn i en ny fase i finanspolitikken, med svakere vekst i oljefondet og lavere tilførsel av fondsmidler til statsbudsjettene

Resultatet er trangere offentlige budsjetter. I perioden 2011-2019 hadde staten et handlingsrom på i gjennomsnitt 21 mrd. per år. Dette handlingsrommet krymper i prognosene i perspektivmeldingene til 4 mrd. i gjennomsnitt per år frem mot 2030.

Handlingsrommet det nærmeste tiåret er bare akkurat det staten vil trenge hvis vi for å dekke opp for veksten i helse- og omsorgsutgifter som følger av endringer i befolkningen. Derfor må regjeringen belage seg på å omprioritere og kutte i budsjettene fremover. Dette vil påvirke kommunesektoren som må belage seg på det samme.

Bildet er ikke forventet å endre seg, men situasjonen vil mest sannsynlig bli større med årene. I 2060 anslås det et inndeckingsbehov på om lag 5 mrd. kroner årlig. Nye satsinger må finansieres ved omprioriteringer, kutt eller skatteøkninger.

Hovedstrategi

Regjeringens hovedstrategi for å møte innstrammingsbehovet er å få flere i jobb, samtidig som vi må få mer ut av ressursene i offentlig sektor. Det betyr at kommunene fortsatt må omstille for utvikling.

Demografisk utvikling

Nasjonal utvikling

Statistisk sentralbyrå (SSB) publiserte de siste befolkningsprognosene sine i juni 2020.

Prognosene viser en lavere befolkningsvekst enn tidligere år kombinert med sterkere aldring. SSBs hovedalternativ på nasjonalt nivå, viser en fortsatt befolkningsvekst i Norge, fra rundt 5,4 mill. innbyggere til 6,1 mill. i 2060, noe som primært skyldes at prognosen viser en positiv nettoinnvandring.

I 2020 ble det født 53 000 barn i Norge, en reduksjon på 1 500 barn sammenlignet med 2019, men hele 8 800 færre enn i 2009. Samlet fruktbarhetstall ble målt til 1,48 barn per kvinne, som er det laveste som noen gang er målt i Norge. Størst nedgang har i fruktbarhet har skjedd for kvinner under 30 år, men den er også gått ned for kvinner i alderen 30-34 år, mens den har vært stabil for kvinner over 35 år. I 2020 var gjennomsnittsalderen for førstegangs fødende 29,9 år for mødre, mens førstegangs fedre var i gjennomsnitt 32,1 år.

Lavere fødselstall er en trend som har pågått i over ti år og nedgangen i fruktbarheten i 2020 kan ikke knyttes til koronapandemien. De aller fleste barna som ble født i fjor ble unnfanget i god tid før koronarestriksjonene ble innført i mars 2020.

Det er fortsatt mest vanlig å ha to barn, men stadig færre får mer enn to barn. Kvinner som fylte 45 år i 2020 har i gjennomsnitt fått 1,96 barn. Andelen barnløse kvinner var 14,2 prosent i 2020, en økning på 0,4 prosentpoeng

sammenlignet med kvinnene som fylte 45 år i 2019.

Fødselstall for førstehelvår 2021 viser at det er født 1 157 flere barn enn samme periode i fjor, noe som er en positiv, men overraskende utvikling. Når Koronaviruset kom til Norge, forventet SSBs forskere og andre fagmiljøer en nedgang i fruktbarheten, siden fødselstallene pleier å synke under økonomisk usikre tider og i krisetider.

Lavere innvandring

Det blir stadig flere innvandrere i Norge, men nettoinnvandringen har gått betydelig ned. Nettoinnvandringen fra utlandet var i 2020 på om lag 11 300 personer og stod dermed for 47 prosent av befolkningsveksten i Norge, samtidig var dette den laveste nettoinnvandringen siden 2006, og nesten en halvering av nettoinnvandringen siden toppåret 2012. Nettoinnvandringen var minkende før pandemien og koronatiltakene ble innført. Årsakene til dette er delvis knyttet til lavere arbeidsinnvandring og at en større andel av innvandrerne har flyttet ut.

Befolkningsprognose lokalt

Ut fra middelalternativet til SSBs befolkningsprognose som ble publisert i 2020, får Rana en negativ befolkningsutvikling fremover. Ser vi på utviklingen de siste ti årene, og folketall per 1.7.2021, viser disse tallene i liten grad befolkningsvekst, der vi har en økning på 16 innbyggere fra 1.7.2020. Gjennomsnittlig nettoflytting til Rana de ti siste årene, har vært på 40 personer per år, noe som omtrent tilsvarer gjennomsnittlig årlig befolkningsvekst i Rana de ti siste årene.

Befolkningssammensetningen 1.7.2021 er grunnlag for rammeoverføringen fra staten i statsbudsjettet for 2022.

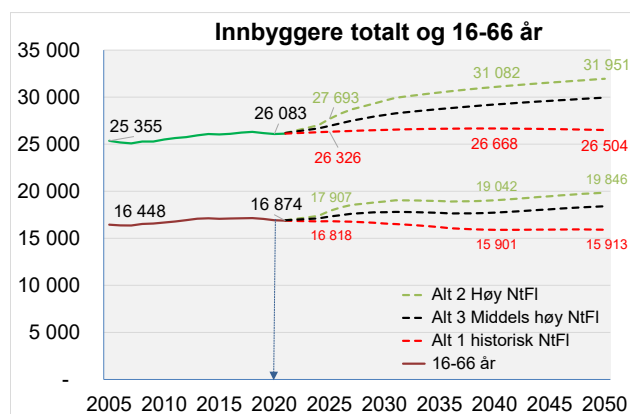
Tabell 11. Befolkning 1.7.2020 - 1.7.2021

Alder	1.7.2020	1.1.2021	1.7.2021	Endring
0-1 åringer	435	428	456	21
2-5 åringer	1 051	1 042	1 014	-37
6-15 åringer	3 021	2 987	2 973	-48
16-22 åringer	2 267	2 196	2 152	-115
23-66 åringer	14 749	14 724	14 764	15
67-79 åringer	3 250	3 326	3 397	147
80-89 åringer	1 108	1 099	1 117	9
90 år og over	264	281	288	24
Sum innbyggere	26 145	26 083	26 161	16

Fremover skjer det mye positivt i kommunen som vil ha betydning for befolkningsveksten. Vi må anta at etablering av batterifabrikk og ny flyplass med de ringvirkningene dette kan medføre, vil føre til flere arbeidsplasser, økt attraktivitet og befolkningsvekst i kommunen.

Vi har derfor utarbeidet tre befolkningsprognoser, med ulike scenarier når det gjelder økt tilflytting til kommunen.

Figur 13. Befolkningsprognoser 2021-2050

Alternativ 1 er basert på gjennomsnittlig nettoflytting de ti siste årene og gir en samlet tilflytting på 197 personer i perioden 2021-2025, i snitt 39 personer per år. Alternativ 2 er mest optimistisk og legger opp til en samlet

nettoflytting på 1 530 personer, som tilsvarer i snitt 306 personer per år. Alternativ 3 er en middelpåprognose som gir en netto tilflytting på 800 personer, i snitt 160 per år.

Til budsjett og økonomiplanen må vi lande på en befolkningsprognose, da denne også legges til grunn for inntektssystemet og demografiendringer på sektorene.

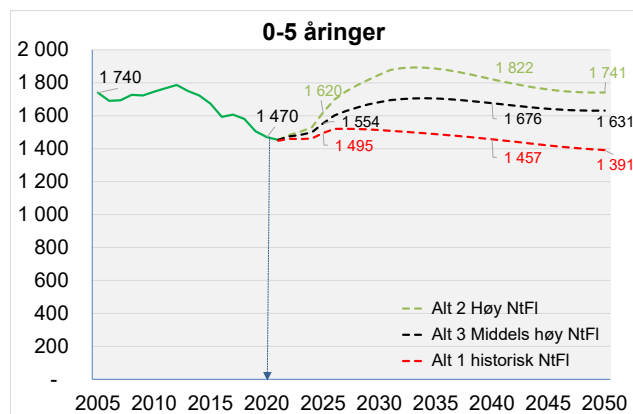
Ulik størrelse på nettoflytting har størst betydning for aldersgruppene i yrkesaktiv alder, samt barn og unge. Fødselstallene påvirkes noe på lengre sikt, mens aldersgruppene 67 år og over påvirkes i liten grad.

Tabell 12. Oppsummering prognoser 2021-2025

2021-2025	Alt. 1 Historisk	Alt. 2. Høy NtFI	Alt. 3 Middels
Snitt nettoflytting	39	306	160
Snitt født	244	251	248
Endring 0-5 åringer	35	136	79
Endring 6-15 åringer	-157	-59	-116
Endring 16-66 åringer	-29	831	324
Endring 67 år og over	297	323	309
Befolkningsendring	146	1 231	596

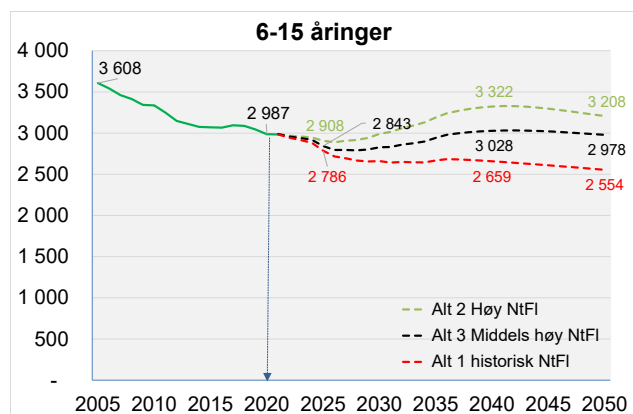
Samtlige befolkningsprognoser viser en nedgang i aldersgruppen 6-15 år, der vi kan få mellom 59 og 157 færre personer i denne alderen, mens prognosen viser at aldersgruppen 0-5 år kan øke med mellom 35 og 136 barn totalt i perioden 2021-2025. Antall personer i alderen 67 år og over kan øke med mellom 297 og 323 personer i denne perioden, mens samlet befolkningsvekst varierer mellom 146 og 1 231 personer.

Figur 14. Prognoser 0-5 åringer 2021-2050

Figurene over og under viser en prognose på befolkningsutvikling i aldersgruppene 0-5 år og 6-15 år i perioden 2021-2025, og historiske tall tilbake til 2005.

Figur 15. Prognoser 6-15 åringer 2021-2050

Figur 16. Prognoser 0-5 åringer 2021-2050

Flere eldre

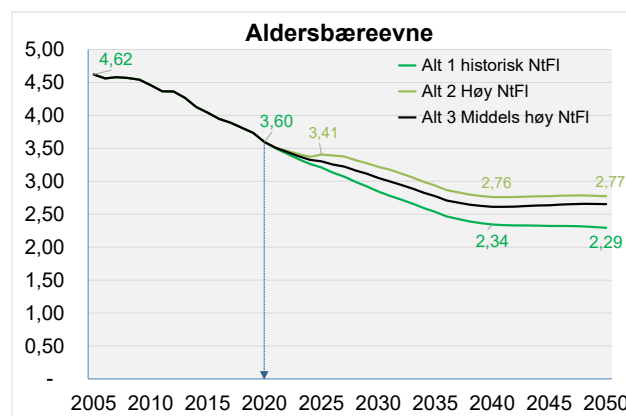
Rana vil i likhet med resten av landet stå ovenfor store utfordringer ved at det blir stadig færre yrkesaktive samtidig som vi får flere eldre. Arbeidskraftbehovet kan bli vanskelig å dekke, spesielt innenfor pleie- og omsorgsykker. Samtidig blir det relativt sett færre i yrkesaktiv alder til å yte omsorg for hjemmeboende eldre.

Dette forsterker utfordringsbildet for kommunen som allerede i dag har utfordringer knyttet til rekruttering.

Økt tilflytting til kommunen vil bidra i positiv retning, men det vil bli stadig færre hender som kan ta vare på de eldre som følge av den sterke veksten i antall personer over 67 år.

Figur 17. Aldersbæreevne

Aldersbæreevnen viser antall personer i alderen 16-66 år i forhold til antall personer i alderen 67 år og over. Samtlige prognoser viser at vi får stadig færre yrkesaktive i forhold til antall personer i alderen 67 år og over.

Investeringsbehov i et langsiktig perspektiv

I det langsiktige perspektivet er oversikt over investeringer som er vedtatt i gjeldende budsjett og økonomiplan, samt nye innspill tatt inn. Dette er gjort for å ha en oversikt over fremtidige behov, som blant annet må vurderes i forbindelse med veksten i eldre-gruppene fremover. Oversikten gir et godt grunnlag for å vurdere prioriteringer over en lengre periode enn den fireårige økonomi-planperioden.

Investeringsnivået kommunen legger seg på fremover er en av de kraftigste driverne for utviklingen i kommunens økonomiske handlingsrom. Den langsiktige horisonten er også nødvendig for å kunne vurdere behovet for tilførsel av egenkapital til investeringene og utviklingen i kommunens beholdning av fondsmidler (likviditet). Dette gir igjen grunnlag for analyse av fremtidig økonomisk bærekraft etter bærekraftmodellen (KØB). I perspektivet fram mot 2031 er årlige rammer videreført.

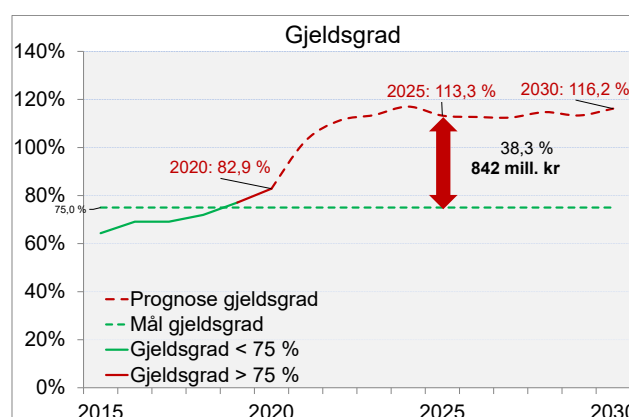
Økningen i antall eldre i aktualiserer en dreining av ressursbruken mot disse gruppene i tiden fram mot 2030. Prognosene viser at det vil være behov for nye sykehjemsplasser i perioden. I tillegg til nytt sykehjem med 50 plasser og sentralkjøkken i 2025, er det tatt høyde for bygging av ytterligere 50 plasser i 2030-2031.

I gjeldende økonomiplan er vedlikeholds- etterslepet på øvrige bygg, utenom skolebygg, vei og vann og avløp omhandlet. Tar en høyde for oppgradering av bygningsmassen blir

etterslepet på 1,25 mrd. kr. Det er da lagt til grunn ca. 25 000 kr/m². Vedlikeholds- etterslepet på vei er beregnet til 167,7 mill. kr (driftsmidler 116,3 mill. kr og investeringsmidler 51,4 mill. kr). Etterslepet på vann- og avløpsnett er beregnet til 2,2 mrd. kr.

I skissen ligger det 250 mill. kr til kulturhus i 2026 – 2028 og nytt sykehjem i årene 2030 - 2031. I tillegg er det tatt inn et årlig beløp på 65 mill. kr fra og med 2026 for å ivareta renovering/-oppgradering av øvrige bygg i perioden frem til 2035, til sammen 650 mill. kr. I tillegg er det lagt inn et udefinert beløp på 25 mill. kr årlig, samt 50 mill. kr årlig investeringsmidler på vann og avløp.

Figur 18. Gjeldsgrad 2015-2030

Reetableringen av økonomisk bærekraft omhandlet tidligere i analysen fører til en reduksjon i bærekraftavviket etter økonomi-planperioden. Figuren ovenfor illustrerer konsekvensen av investeringsnivået på 276 mill. kr i gjennomsnitt etter økonomiplan-perioden. Skal måltallet for gjeldsgrad på 75 prosent kunne nås innen 2040 må de årlige investeringene reduseres til ca. 130 mill. kr etter 2031. Konsekvensene av skissen for investeringer frem mot 2031 er omhandlet under avsnittet finans.

Vedlegg

Vedlegg 1 Investeringer

Skisse investeringsprogram 2022 – 2025

Skisse investeringsprogram 2022 - 2025	Totalt prosjekt	2022	2023	2024	2025	Totalt 2022 -2025
Skolestruktur						
Selfors barneskole -gymsal	46 600	25 000	19 100			44 100
Båsmo barneskole - nytt skolebygg (KST-sak 56/20)	247 500	77 500				77 500
Gruben barneskole - nytt skolebygg (KST-sak 5/20)	272 000	2 000				2 000
Båsmo barneskole - gymsal	46 600	25 000	19 100			44 100
Riving Båsmo barneskole inkl. gymanlegg (investeringsutgift)	8 000	8 000				8 000
Sum skolestrukturinvesteringer		137 500	38 200	0	0	175 700
Infrastrukturinvesteringer						
Flyplass	450 000	400 000				400 000
Trafikksikkerhetstiltak (Årlig ramme)	Årlig ramme	3 750	3 750	3 750	3 750	15 000
Kjøp av tomtgrunn (Årlig ramme)	Årlig ramme	1 000	1 000	1 000	1 000	4 000
Kommunale veier (Årlig ramme)	Årlig ramme	4 000	4 000	4 000	4 000	16 000
Havmannaksen og jernbaneparken	40 000	35 500				35 500
Brennåsen boligfelt - utbygging (KST-sak 56/21)	140 000	30 000	50 000	50 000		130 000
Dunderfossen/Stupforsmoen bru - reparasjon og flomsikring	3 900	3 900				3 900
Ny bru Andfjell	16 700	16 700				16 700
Rør gjennom Harestien/Svingen	1 500	1 500				1 500
Investeringer omsorg, helse og sosial						
Nytt sykehjem	290 000	2 000	8 000	140 000	140 000	290 000
Oppgradering Ytteren bosenter	22 000	22 000				22 000
Øvrige bygg						
Øvrige investeringer						
Småinvesteringer <1 mill. kr (Årlig ramme)	Årlig ramme	5 000	5 000	5 000	5 000	20 000
Småinvesteringer >1 mill. kr (Årlig ramme)	Årlig ramme	5 000	5 000	5 000	5 000	20 000
EK-innskudd pensjonsordning (Årlig ramme)	Årlig ramme	6 400	6 400	6 400	6 400	25 600
Bibliotekbuss	3 000	3 000				3 000
Oppgradering nettverk	10 000	8 000				8 000
Innredning fritidsklubb - leieavtale GIL	1 000	1 000				1 000
Investeringstilskudd RKF	66 400	2 320	29 240	17 140		48 700
RKF - 2. Krematorium - tilskudd	21 250	18 400				18 400
RKF - 3. kjølerom, syningsrom, stellerom og garasje - tilskudd	29 000			4 000	9 000	13 000
Selvfinansierende investeringer - vann og avløp						
Hovedplan - vann	Årlig ramme	27 850	30 430	28 650	40 000	126 930
Hovedplan - avløp	Årlig ramme	58 400	81 220	76 200	40 000	255 820
Selvfinansierende investeringer - omsorg, helse og sosial						
Bofelleskap - Kløverbakken 2 (7 enheter)	34 500	25 000	7 500			32 500
Bofelleskap - Tjærahågen/Nordmohøgda (6 enheter)	44 500	19 000	25 500	19 750		44 500
Bofelleskap - Tjærahågen/Nordmohøgda (6 enheter)	25 500	12 000	13 500	11 500		25 500
Bygging 2 småhus med to boenheter (Oppr. 3-4 småhus)	7 000	6 500				6 500
Sum øvrige investeringer		718 220	270 540	372 390	254 150	1 584 050
Totalt i økonomiplanen		855 720	308 740	372 390	254 150	1 759 750

Oppsummering forslag til investeringer 2022-2025

Oppsummering skisse investeringer revidert økonomiplan 2022 - 2025	2022	2023	2024	2025	Totalt 2022-2025
Skolebygg	137 500	38 200	0	0	175 700
Sykehjem/helse- og omsorgsboliger	86 500	54 500	140 000	140 000	421 000
Øvrige bygg	0	0	0	0	0
Vann og avløp	86 250	111 650	104 850	80 000	382 750
Infrastruktur (inkl. flyplass)	496 350	58 750	58 750	8 750	622 600
Øvrige investeringer	27 400	16 400	16 400	16 400	76 600
Investeringstilskudd RKF (inkl. kjølerom mv. og oppstart krematorium)	20 720	29 240	21 140	9 000	80 100
Brutto investeringer	854 720	305 540	341 140	224 150	1 759 750
Avsetning til ubundne kapitalfond	2 000	2 000	2 000	2 000	8 000
Totalt	856 720	307 540	343 140	226 150	1 767 750

Finansiering 2022 -2025	2022	2023	2024	2025	Totalt 2022-2025
Selvfinansierende VA- lån	-86 250	-105 741	-104 850	-51 078	-347 919
Selvfinansierende øvrig	-48 810	-15 800	0	0	-64 610
Ordinære lån	-174 978	-29 560	-90 518	0	-295 056
Låneopptak	-310 038	-151 101	-195 368	-51 078	-707 585
Bruk av tomtefond	-25 000	-41 000	-41 000	-1 000	-108 000
Bruk av ubundne kapitalfond/disp.fond	-403 000	0	0	0	-403 000
Overført fra drift	-20 822	-60 749	-60 822	-60 822	-203 215
Egenkapital	-448 822	-101 749	-101 822	-61 822	-714 215
Salg AM, tilskudd	-30 590	-25 800	-4 400	-111 700	-172 490
MVA kompensasjon	-68 270	-32 090	-41 550	-31 550	-173 460
Inntekter	-98 860	-57 890	-45 950	-143 250	-345 950
Sum finansiering	-857 720	-310 740	-343 140	-256 150	-1 767 750

Investeringer Rana kirkelige fellesråd

Prosjekter	Totalkostnad	2022	2023	2024	2025
Egenkapitalinnskudd KLP	Årlig ramme	200	200	200	200
Enøktiltak Ytteren kirke	2 000	2 000			
Renovering Mo kirke	26 000	1 000	25 000		
Utskiftning utstyr	Årlig ramme	150	150	150	1 750
Utskiftning kirkegårdsbiler	1 050	450		600	
Utvidelse av Ytteren kirkegård	33 000		3 000	15 000	15 000
Hammerneset kirkegård - driftsbygning	1 000		1 000		
Nevernes kirkegård - driftsbygning	1 000			1 000	
Sum		3 800	29 350	16 950	16 950

Skisse investeringsbehov 2026-2031

Skisse investeringer 2026 - 2031	Totalt prosjekt	2026	2030	2031	Totalt 2026 - 2031
Infrastrukturinvesteringer					
Trafikksikkerhetstiltak (Årlig ramme)	Årlig ramme	3 750	3 750	3 750	22 500
Kjøp av tomtegrunn (Årlig ramme)	Årlig ramme	1 000	1 000	1 000	6 000
Kommunale veier (Årlig ramme)	Årlig ramme	4 000	4 000	4 000	24 000
Parkeringsplasser Moheiakvartalet	6 000	6 000			6 000
Omsorg, helse og sosial					
Nytt sykehjem (232 mill. kr i perioden 2030 - 2031)	232 000		116 000	116 000	232 000
Øvrige bygg					
Øvrige kommunale bygg (undefinert ramme)	Årlig ramme	65 000	65 000	65 000	390 000
Kulturhus	250 000	10 000			250 000
Øvrige investeringer					
Øvrige investeringer (undefinert)	Årlig ramme	25 000	25 000	25 000	150 000
Småinvesteringer <1 mill. kr (Årlig ramme)	Årlig ramme	5 000	5 000	5 000	30 000
Småinvesteringer >1 mill. kr (Årlig ramme)	Årlig ramme	5 000	5 000	5 000	30 000
EK-innskudd pensjonsordning (Årlig ramme)	Årlig ramme	6 400	6 400	6 400	38 400
Selvfinansierende investeringer - vann og avløp					
Hovedplan - vann	Årlig ramme	40 000	40 000	40 000	240 000
Hovedplan - avløp	Årlig ramme	40 000	40 000	40 000	240 000
Totalt		211 150	311 150	311 150	1 658 900

Finansiering 2026 - 2031	2026	2030	2031	Totalt 2026 - 2031
Investeringsinntekter (salg, tilskudd mv.)	-4 400	-4 400	-111 700	-153 700
MVA kompensasjon	-24 750	-44 750	-44 750	-226 900
Bruk av tomtefond	-1 000	-1 000	-1 000	-6 000
Bruk av ubundne kapitalfond/disp.fond		0	0	-75 000
Avsetning til ubundne kapitalfond	2 000	2 000	2 000	12 000
Selvfinansierende VA- lån	-80 000	-80 000	-80 000	-480 000
Selvfinansierende øvrig	0	0	0	0
Ordinære lån	-42 178	-122 178	-14 878	-364 368
Overført fra drift	-60 822	-60 822	-60 822	-364 932
Sum finansiering	-211 150	-311 150	-311 150	-1 658 900

Investeringer som ikke er med i skisse til investeringsplan 2021-2025

<i>Oversikt over innmeldte behov som ikke er med i økonomiplanperioden</i>	<i>Totalt prosjekt</i>
Skolestruktur	
Oppgradering/nybygg Skonseng barneskole	?
Oppgradering/nybygg Storforshei skole	?
Oppgradering SFO-bygg Båsmo + fritidsklubb	?
Infrastrukturinvesteringer	
Hovedplan vei	40 000
Moheia fritidspark - rehabilitering bad	28 000
Moheia fritidspark - to nye garderober hall	4 000
E6 Bjørnbærvika - sikring mur	1 500
Parkeringsplasser - ladere elbil	1 500
Småbathavn/Trekant - bobilparkering (2022)	?
Gruben og Selfors - nytt kunstgress	5 000
Plan gatelys - eksisterende boligfelt	12 000
Snyfjellåga - kommunal vei	1 750
Bordveaven - kommunal bru	8 500
Bordveaven - kommunal vei	1 200
Brennstadmoen og Øijorden - tur- og skiløype	1 500
Åga og Hauknes - tur- og skiløype	1 200
Alteren - WC badestrand	1 000
Mjølan - strand og friluftsområde	2 000
E6 avkjørsel Moheia - humpforkastning	3 500
Storgata/Revelbakken - trafiksikkerhetstiltak	26 000
G/S - Nordlandsveien til Skansen etappe 1	10 000
G/S - Nordlandsveien til Skansen etappe 2	25 000
Mjølan og Ytteren - gang og sykkelbru (KST-sak høst)	100 000
Øvrige kommunale bygg	
Driftssentral Mjølan - nye garderober	20 000
Driftssentral Mjølan - samlokalisering	280 000
Brann - ny stasjon	150 000
Moheia fritidspark - undervisningsbasseng (KST-sak høsten 21)	160 000
Oppgradering rådhuset, samfunnshuset, øvrige kommunale bygg	?
Øvrige investeringer	
Brann - bilpark	?
Bane Nor - ERTMS-installering og kryssningsspor	6 700
Selvfinansierende investeringer - vann og avløp	
Selvfinansierende investeringer - helse og omsorg	
MTA-boliger	220 000
Sum	1 110 350

Vedlegg 2 Foreslåtte rammereduksjoner drift 2022-2025

	B-2021	2022	2023	2024	2025	Sum reduksjon
Støttetjeneste	109 548	-759	-1 266	-1 773	-2 278	-2,1 %
Oppvekst og kultur *)	551 227	-3 944	-6 573	-9 202	-11 831	-2,1 %
Helse og omsorg	595 019	-7 140	-11 899	-16 659	-21 419	-3,6 %
NAV kommune	49 376	-805	-1 341	-1 877	-2 414	-4,9 %
Tekniske tjenester	106 972	-1 525	-2 542	-3 558	-4 575	-4,3 %
Kirkelig fellesråd	15 785	-109	-182	-255	-328	-2,1 %
Rana byggdrift KF	86 776	-718	-1 197	-1 676	-2 155	-2,5 %
SUM	1 514 703	-15 000	-25 000	-35 000	-45 000	-3,0 %

*) Tilskudd til Nordland teater og Helgeland museum er tatt ut av budsjettammen til oppvekst og kultur. Samferdsel utelates fra KOSTRA nedtrekk.

Vedlegg 3 Justeringer drift og finans 2022 – 2025

Finansområdet

Nye tiltak/endringer finansområdet	2022	2023	2024	2025
Frie inntekter	-21 000	-19 000	-19 000	-18 050
Premieavvik	0	3 000	7 000	7 000
Amortisering premieavvik	-12 500	-21 500	-30 500	-30 500
Integreringsområdet - Bruk av disposisjonsfond	500	3 700	3 700	3 700
Redusert integreringstilskudd	5 000	5 800	6 800	6 800
Eiendomsskatt kraftanlegg	-5 000	-5 000	-5 000	-5 000
Reduserte eiendomsskatteinntekter	700	1 400	2 100	2 100
Netto driftsresultat	-750	4 550	9 650	9 650
Økte minsteavdrag låneportefølje	4 000	14 000	14 000	14 000
Bruk av disposisjonsfond saneringskostnader	-8 000	0	0	0
Kapitalkostnader/avskrivninger selvkostområder	-1 600	-3 400	-5 500	-5 500
Netto renteendringer	7 600	11 600	14 250	14 250
Avdrag på lån	3 600	5 400	4 300	4 300
Salg av konsesjonskraft	-5 000	-5 000	-5 000	-5 000
Forskuttering spillemidler	550	550	550	550
Pensjon - red. amortisering/økt bruk av premiefond	-4 000	-8 000	-13 000	-17 000
Avsetning dispfond. Bruk av premiefond	4 000	8 000	13 000	17 000
Reetablering av økonomisk bærekraft - gjeldsgrad	40 100	16 550	20 050	28 050
Sum rammeendring finans	8 200	12 650	17 400	26 350

Drift

Nye tiltak/endringer drift	2022	2023	2024	2025
Lønnsreserve	-10 000	-10 000	-10 000	-10 000
Nye tiltak/konsekvensjusteringer drift	7 900	8 200	8 700	8 700
Støttetjeneste	-50	1 000	-50	1 000
Valg 2021 og 2023	-1 050	0	-1 050	
Flere læringer	1 000	1 000	1 000	1 000
Oppvekst og kultur	-7 950	-16 800	-21 300	-21 300
Statsbudsjett 2022 - barnevernsreformen	3 200	3 200	3 200	3 200
Statsbudsjett 2022 - habilitering/avlastning barn/unge	-500	-500	-500	-500
Redusert bosetting av flyktninger	-4 000	-6 000	-6 500	-6 500
Demografi skole	-2 100	-5 200	-8 300	-8 300
Demografi barnehage	-4 550	-8 300	-9 200	-9 200
Helse og omsorg	10 950	31 750	42 550	42 550
Demografi omsorg	8 450	18 750	29 550	29 550
Nye tiltak/boliger	2 500	13 000	13 000	13 000
NAV kommune	-1 000	-3 250	-3 750	-3 750
Tiltak unge uføre	0	-750	-750	-750
Redusert bosetting flyktninger	-1 000	-2 500	-3 000	-3 000
Tekniske tjenester	-1 175	-50	-50	-50
KST vedtak - driftsutfordringer Moheia bad	-350	-350	-350	-350
KST vedtak - tilskudd flerbrukshall Gruben	375	1 500	1 500	1 500
KST vedtak - parkeringsordning	-1 200	-1 200	-1 200	-1 200
Fellesområde drift	8 125	1 500	1 500	1 500
Saneringskostnader Gruben barneskole	8 000	0	0	0
Rammebevilgning samfunnsutviklings prosjekt	-10 000	-10 000	-10 000	-10 000
Bruk av næringsfond - samfunnsutviklings prosjekt	10 000	10 000	10 000	10 000
Rana Byggdrift KF - husleie flerbrukshall Gruben	625	2 500	2 500	2 500
Rana Byggdrift KF - redusert bosetting flyktninger	-500	-1 000	-1 000	-1 000
Sum drift	6 800	12 350	17 600	18 650
Rammereduksjoner	-15 000	-25 000	-35 000	-45 000
Sum drift og finans	15 000	25 000	35 000	45 000
Netto drift	0	0	0	0

Prioriterte tiltak og konsekvensjusteringer drift

	2022	2023	2024	2025
Støttetjeneste - Styrking nettverk kommunale bygg	300	600	600	600
Støttetjeneste - Økte IKT lisenser	1 300	1 300	1 300	1 300
Helse og omsorg - Flere områder 1)	3 500	3 500	3 500	3 500
Tekniske tjenester - Omklassifisering E6 til kommunal vei	1 000	1 000	1 000	1 000
Tekniske tjenester - Drift av nye parker 2)	500	500	1 000	1 000
Tekniske tjenester - Nye gang og sykkelveier 3)	300	300	300	300
Fellesområde drift - Kommunal egenandel klimaprosjekter 4)	1 000	1 000	1 000	1 000
	7 900	8 200	8 700	8 700

1) BPA ordning 1 og 2, fastlegeordning og ØHD

2) Nordlandstorget, Talvikparken og Jerbaneparken

3) Toranesgata og Brennåsveien

4) Kommunal egenandel klimaprosjekter på 50 %, gjelder hele kommunen

Vedlegg 4 Nye tiltak og konsekvensjusteringer som ikke er prioritert

Støttetjeneste

<i>Tiltak</i>	2022	2023	2024	2025
Visma og elements i sky	900	900	900	900
Sum nye tiltak	900	900	900	900

Oppvekst og kultur

<i>Tiltak</i>	2022	2023	2024	2025
Navnesaker, nye oppgaver for kultur innkjøp av kompetanse	100	100	100	100
PC ordning pilotprosjekt 10. trinn, jfr. kommunestyresak	1 000	1 000	1 000	1 000
Barnehage og løpende opptak del II	4 000	4 000	4 000	4 000
Tilflyttertorg - prosjekt vedtatt i egen sak i forb. med vekstmob.	750	750		
Internasjonal studieretning- prosjekt	1 000	1 000		
Sum nye tiltak	6 850	6 850	5 100	5 100

Helse og omsorg

<i>Tiltak</i>	2022	2023	2024	2025
380: BPA 3	2 000	2 000	2 000	2 000
350: Dramatisk økende etterspørsel etter lovbestemte tjenester	1 400	2 800	4 200	5 600
Sum nye tiltak	3 400	4 800	6 200	7 600

Tekniske tjenester

Tiltak	2022	2023	2024	2025
Bydrift - konsekvensjusteringer				
Vegvinterdrift - kostnadsøkning beredskap gamle avtaler	800	800	800	800
Vegvinterdrift - kostnadsøkning beredskap nye avtaler	500	500	500	500
Moheia fritidspark - inntektstap leieavtale	500	300	300	300
Vegvinterdrift - egen og billigere beredskap	150	150	150	150
Bydrift - nye tiltak drift				
Digitalisering - registrering av veielementer	500	500		
Sjøfrontens steinfyllinger - drift og vedlikehold	300	300	300	300
Gatelys - gamle og nye	150	150	200	200
Friluftsområde Mjølanstranda	200	200	200	200
Areal og miljø - nye tiltak drift				
Gamle synder - fond	1 000	1 000	1 000	1 000
Sum nye tiltak	4 100	3 900	3 450	3 450

Rana Byggheldrift KF

Tiltak	2022	2023	2024	2025
Utskifting utslitte kjøkken formålsbygg	800	400		
Utskifting av ventilasjonsaggregat Sentralkjøkken	300			
Driftsoppgaver avløp og kosting(differanse)	200	200	200	200
Skifte utslitte VAV spjeld	1 000			
Vaktordning bygg	800	800	800	800
Konsekvensjustering Byggsikring	1 700	1 700	1 700	1 700
Teknisk drift og energi	2 900	2 900	2 900	2 900
Sum nye tiltak	7 700	6 000	5 600	5 600

Politiske vedtak som ikke har inndekning i det foreløpige budsjettopplegget

Saknr.	Tittel	Vedtak til oppfølging budsjettprosess	Beløp
K. sak 25/21	Vekstmobilisering	pkt. 2 . I første fase er det kartlagt behov for å styrke adm. kapasitet slik: - Sektor for tekniske tjenester 1,7 mill. kr. - Sektor for oppvekst og kultur samt kommunikasjonsavdelingen 2,3 mill. kr. - Stab og støttetjenester samt øvrige kommunale kjernetjenester 1,2 mill. kr.	1 700 2 300 1 200
K.sak 36/21	Anskaffelsestrategi 2021-2024	Ved rullering av budsjett- og økonomiplan for perioden 2022-2025 skal det vurderes styrking av innkjøpsområdet for å følge opp vedtatt strategi.	700
K. sak 74/21	Barnehagetilbud i Rana	Kommunestyret ber om at det i forbindelse med budsjettarbeidet legges frem et konkret forslag til forslag til finansiering av løpende opptak fom. 2022	4 000
Totalt			9 900

Vedlegg 5 Utvalgte nøkkeltall 2020 alle kommuner i KG 09

	Kommune	Netto lånegjeld ↓	Netto driftsresultat	Disposisjons fond	Brutto investerings utgifter	
1	5037 Levanger	136,1	-1,2	2,4	12,7	15 kommuner, 55,6 prosent
2	4627 Askøy	130,6	1,6	6,4	13,8	
3	5006 Steinkjer	125,0	1,9	9,3	21,4	
4	1505 Kristiansund	121,7	2,0	2,9	13,1	
5	3801 Horten	120,9	0,7	10,2	28,7	
6	4624 Bjørnafjorden	119,6	1,8	22,5	15,8	
7	3405 Lillehammer	118,6	-1,4	4,1	18,9	
8	5402 Harstad	117,8	1,3	13,4	11,3	
9	3021 Ås	117,4	0,6	8,5	19,8	
10	3420 Elverum	116,3	0,9	0,8	7,1	
11	3811 Færder	114,2	1,6	13,3	17,1	
12	5403 Alta	109,9	0,0	2,7	16,6	
13	4631 Alver	109,5	0,5	10,9	18,3	
14	3049 Lier	101,5	5,3	12,1	26,2	
15	1806 Narvik	100,5	-2,1	0,9	16,6	
16	3031 Nittedal	99,4	4,3	15,1	31,4	10 kommuner, 37 prosent
17	3802 Holmestrand	98,8	2,6	15,1	16,2	
18	4647 Sunnfjord	97,4	0,7	4,6	11,4	
19	5035 Stjørdal	93,7	5,8	11,0	17,0	
20	3035 Eidsvoll	92,2	1,4	17,9	11,7	
21	3006 Kongsberg	91,6	1,1	5,6	19,6	
22	1124 Sola	90,4	4,1	11,5	21,1	
23	1833 Rana	85,6	6,7	22,0	12,3	
24	4205 Lindesnes	85,3	0,2	11,9	14,9	
25	3413 Stange	82,2	1,1	20,3	15,5	
26	3034 Nes	72,7	4,9	14,8	19,0	2
27	4202 Grimstad	65,2	1,5	10,1	5,7	

Vedlegg 6 Langsiktig kommunaløkonomisk styring

Hva bestemmer driftsrammene?

Størrelsen på driftsrammene er stadig i fokus. Kommunen har mange oppgaver som det skal leveres på innenfor tildelte økonomiske rammer. Når ressursene oppleves som knappe, reises spørsmålet om tjenestene kunne vært tildelt mer.

Hva bestemmer så størrelsen på driftsrammene og hvilket handlingsrom har kommunen?

Rana kommune er inne i en ekspansiv investeringsperiode som bør påvirke størrelsen på budsjettert netto driftsresultat i betydelig grad. Jo høyere gjeldsgrad, jo høyere risiko for kostnadsøkning ved eventuell renteøkning. Dermed bør kravet til nivået på netto driftsresultat og disposisjonsfondet settes høyere enn normalt.

Investeringsvolumet øker risikoen i det kommunal-økonomiske opplegget. I tillegg vil flyplass-investeringen tappe kommunen for frie midler. Oppbygging av disposisjonsfond og overføring av driftsmidler som egenkapital til investeringer, er avhengig av at driften leverer innenfor sine økonomiske rammer.

Driften er garantisten for en sunn og god kommuneøkonomi. Rana kommune har ambisjoner om å ha en bærekraftig kommunaløkonomisk drift, samtidig som velferdsleveransen skal oppfylles. Driftsrammene kan økes ved å skyve på bærekraftelementene, det vil si overføre større deler av regningen til fremtidige generasjoner. Økt ramme kan oppnås med redusert egenkapital (økt låneopptak), økt risiko (mindre buffer), økte inntekter (egenbetalinger, eiendomsskatt mv.).

Et slikt opplegg innebærer betydelig risiko på lengre sikt. Da er det bedre å frigjøre ressurser ved å legge til rette for effektiv drift med tilpassede strukturer. Det vil si bærekraftige løsninger som virker over tid.

Budsjetttrammer bestemmes av:

<i>Investeringsprogram</i>	<i>Nye behov, tilstand på realkapital</i>
Egenkapital	Investeringsvolum og gjeldsgrad
+ Risiko	Kommunaløkonomisk tilstand - drift og investering
= Netto driftsresultat	Sum egenkapital og risiko
- Netto finans	Inntekter minus kapitalkostnader. Statlige overføringer bestemmer mest - begrenset lokal innvirkning
= Ramme drift	Netto finans minus NDR (til disposisjon drift)

Langsiktig økonomisk styring – kort innføring med støttetabeller på KØB

En kommune skal kunne ha egen styring over kommuneøkonomien og velferdsleveransen på lang sikt, forutsatt at det ikke skjer dramatiske endringer i ytre rammebetingelser.

Det er ikke problematisk å drifte på kort sikt og imøtekomme det meste av behov med å redusere størrelsen på netto driftsresultat. Men netto driftsresultat har en anvendelse og endringer medfører konsekvenser. Det ser vi nå med konsekvensen av økt bidrag til flyplassprosjektet. Kortsiktig tenking med kortsiktige gevinster betyr ofte at det driftes med økt risiko og det opereres på forskudd med å låne penger til drift. Det blir uklart hvilke velferdstjenester som i fremtiden må betale regningen for dagens prioriteringer. Generasjonsprinsippet utfordres. Kommunen reduserer også sin evne til å være aktiv samfunnsutvikler.

***Hvordan bør økonomien og driften rigges for å ivareta
velferdsleveransen og egenstyring i et langsiktig perspektiv?***

Kort sikt

Økonomiplanen må rigges for løpende endringer i behovsprofil, spesielt demografiske endringer, i samsvar med rammeoverføringene og stimulere med vekstimpulser som kan utvikle samfunnet. Dette for å kunne initiere utviklingen i ønsket retning, ikke bare administrere endringer etter hvert som de oppstår. Ønsket utvikling avledes av kommuneplanen og samfunnsplanens handlingsdel.

Lang sikt

Målet er vekst, ikke stagnasjon. Kommuneplanens samfunnsdel ligger til grunn for innretningen i økonomiplanen. Kommunens rolle som samfunnsutvikler og velferdsleverandør må utøves med plan og langsiktighet. Det er viktig at tiltakene er presise. Det medfører risiko for tjenesteleveransen til fremtidens generasjoner dersom en «feilrigger» driften med strukturer som binder opp på lang sikt.

De strukturelle grep vi gjør nå, må etableres konservativt i den forstand at det iverksettes når behovet materialiserer seg. Det er et mindre problem å tilpasse driften underveis for å imøtekomme vekst. Men det er et problem å håndtere strukturell over- eller feildimensjonering i driften når det først har oppstått.

Kommunens rolle som samfunnsutvikler må videre ikke gå på bekostning av det primære samfunnsoppdraget som er å levere lovpålagte velferdstjenester til befolkningen. Kontrakten med innbyggerne på dette området må overholdes.

Tabellen under viser konsekvensene av reduksjoner i netto driftsresultat (NDR) i intervaller på 0,25 prosent. Tabellen tar utgangspunkt i basisbudsjett 2020.

Tabellen viser som eksempel at dersom NDR reduseres med 1 prosent (fra 3 til 2 prosent), utløser det mulighet for økte tjenesteutgifter på 22,5 mill. kr. Men på slutten av planperioden i 2024 medfører det økt lån på 86,6 mill. kr og økte kapitalkostnader på 5,2 mill. kr som tjenestene må dekke i tillegg til økt gjeldsgrad på 3,9 prosent.

Den langsiktige virkningen etter 12 år i 2031 blir økt lån på 232,9 mill. kr, økt kapitalutgift på 14,0 mill. kr og økt gjeldsgrad på 10,4 prosent.

Tabell 13. Konsekvenser redusert netto driftsresultat (NDR)

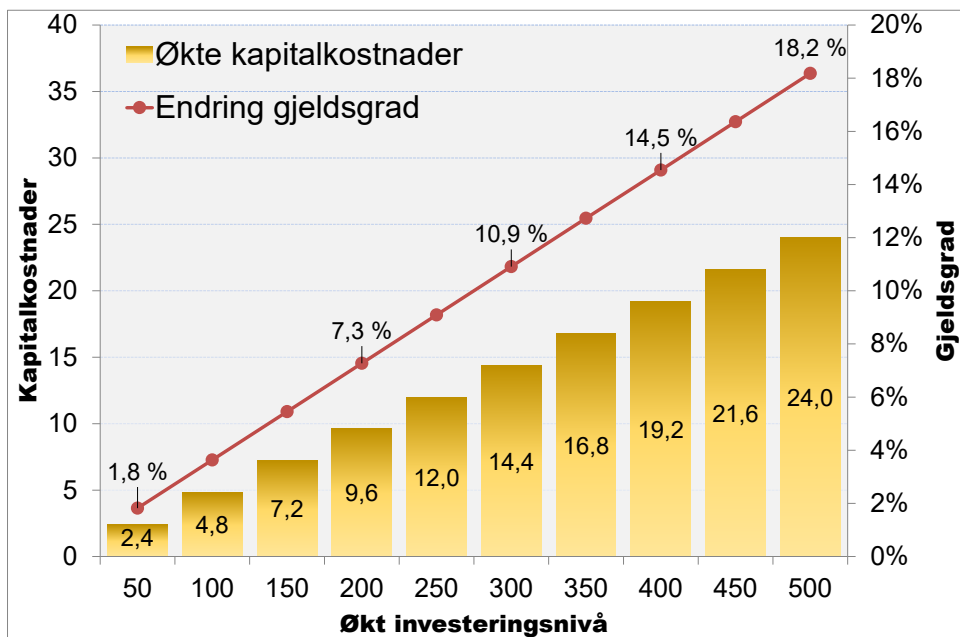
	2021	2022		2023		2024			2028			2032		
Reduksjon NDR	Økt lån	Økt lån	Kapital-utgift	Økt lån	Kapital-utgift	Økt lån	Kapital-utgift	Økt gjeldsgrad	Økt lån	Kapital-utgift	Økt gjeldsgrad	Økt lån	Kapital-utgift	Økt gjeldsgrad
-0,25 %	5,6	11,1	0,7	16,5	1,0	21,7	1,3	1,0 %	41,1	2,5	1,8 %	58,2	3,5	2,6 %
-0,50 %	11,3	22,2	1,3	32,9	2,0	43,3	2,6	1,9 %	82,1	4,9	3,7 %	116,4	7,0	5,2 %
-0,75 %	16,9	33,3	2,0	49,4	3,0	65,0	3,9	2,9 %	123,2	7,4	5,5 %	174,7	10,5	7,8 %
-1,00 %	22,5	44,4	2,7	65,8	3,9	86,6	5,2	3,9 %	164,3	9,9	7,3 %	232,9	14,0	10,4 %
-1,25 %	28,1	55,5	3,3	82,3	4,9	108,3	6,5	4,8 %	205,3	12,3	9,1 %	291,1	17,5	12,9 %
-1,50 %	33,8	66,7	4,0	98,7	5,9	129,9	7,8	5,8 %	246,4	14,8	11,0 %	349,3	21,0	15,5 %
-1,75 %	39,4	77,8	4,7	115,2	6,9	151,6	9,1	6,7 %	287,4	17,2	12,8 %	407,5	24,5	18,1 %
-2,00 %	45,0	88,9	5,3	131,6	7,9	173,3	10,4	7,7 %	328,5	19,7	14,6 %	465,8	27,9	20,7 %
-2,25 %	50,6	100,0	6,0	148,1	8,9	194,9	11,7	8,7 %	369,6	22,2	16,4 %	524,0	31,4	23,3 %

Tabell 14. Investeringer og generasjonsprinsippet

Investering	Økt lån	Årlige kapitalutgifter	Økt gjeldsgrad
50	40	2,4	1,8 %
100	80	4,8	3,6 %
150	120	7,2	5,3 %
200	160	9,6	7,1 %
250	200	12,0	8,9 %
300	240	14,4	10,7 %
350	280	16,8	12,4 %
400	320	19,2	14,2 %
450	360	21,6	16,0 %
500	400	24,0	17,8 %

Tabellen ovenfor viser konsekvenser for drift (kapitalutgifter) og gjeldsgrad for investeringer i intervaller på 50 mill. kr. Modellen gjelder ikke for investeringer som utløser tilskudd. Moms-kompensasjon er trukket fra investeringen. For eksempel vil økte investeringer på 300,0 mill. kr gi økt lån på 240 mill. kr og økte kapitalutgifter på 14,4 mill. kr, samt økt gjeldsgrad på 10,9 prosent. Økte kapitalutgifter må dekkes med reduksjoner i driften.

Figur 19. Investeringer og kapitalkostnader

Tabellen under viser hvordan økte driftstiltak og økte kapitalutgifter fordeler seg i nedtrekk på tjenestene i 5 mill. kr intervaller.

Tabell 15. Konsekvenser for tjenestene av kapitalkostnader og økte investeringer/driftstiltak

I million kroner							
Økt utgift	Støtte- tjeneste	Oppvekst og kultur	Helse og omsorg	NAV kommune	Tekniske tjenester	Kirkelig fellesråd	Sum nedtrekk
5,0	0,3	1,9	1,9	0,3	0,6	0,0	5,0
10,0	0,6	3,8	3,7	0,6	1,2	0,1	10,0
15,0	0,9	5,7	5,6	0,8	1,9	0,1	15,0
20,0	1,2	7,6	7,5	1,1	2,5	0,2	20,0
25,0	1,4	9,5	9,4	1,4	3,1	0,2	25,0
30,0	1,7	11,4	11,2	1,7	3,7	0,3	30,0
35,0	2,0	13,3	13,1	1,9	4,4	0,3	35,0
40,0	2,3	15,2	15,0	2,2	5,0	0,4	40,0
45,0	2,6	17,1	16,8	2,5	5,6	0,4	45,0
50,0	2,9	19,0	18,7	2,8	6,2	0,4	50,0
Andel nedtrekk	5,8 %	38,0 %	37,4 %	6,1 %	12,5 %	0,9 %	100,0 %

Nedtrekksmodellen, som er praktisert gjennom flere år, beregner andel nedtrekk ut fra 70 prosent budsjettstørrelse og 30 prosent KOSTRA avvik i forhold til kommunegruppe 13. Avvik fra modellen ved at tjenester skjermes, betyr tilsvarende økt belastning for de øvrige tjenesteområdene. Siste tabell under viser enhetskostnader for utvalgte områder.

Tabell 16. Enhetskostnader for utvalgte tjenester

Type tjeneste (parantes antall i 2020)	Årskostnad (snitt) i kroner
Barnehageplass 1-5 år (1 197 barn)	155 000
Grunnskoleplass (2 895 elever i kommunale grunnskoler)	111 000
Netto utgift per barn som er plassert i barnevernet	177 000
Botilbud personer med utviklingshemning (63 i 2019)	1 336 000
Dag og arbeidstilbud Rana arbeidssenter (61 i 2019)	154 000
VTA plass (28 i 2019)	46 000
Ressurskrevende bruker helse og omsorgstjenester under 67 år (49 i 2020)	1 760 000
Sykehjemsplass (240 i 2020)	1 100 000

Vedlegg 7 Tiltak klimabudsjett

Gjennomførte tiltak tidligere år

Tiltak som er gjennomført tidligere
a Bytte gatelys til LED
b Utfasing av fossile kilder i fjernvarme
c Utfasing av oljefyring i bygg
d Klimavennlige byggematerialer & karbonlagring (nye Båsmo og Gruben skoler)
e Etablering av landstrøm
f Utslippsfrie anleggsplasser (nye Båsmo og Gruben skoler)

Gjennomførte tiltak i 2021

Tiltak gjennomført 2021	Kostnad (kNOK)	Effekt /år
Øke andelen el- og hybridbiler i kommunens tjeneste	innenfor ramme	62.1 tonn
El-sykler i kommunens tjeneste	innenfor ramme	antall km*utslippsfaktor
Økt bruk av hjemmekontor		0 0-5 tonn/år
Bruk av massivtre i nybygg og restaureringer	innenfor ramme	700-920 kg-CO ₂ /m ³
Etablering av 50 nye ladepunkter for kommunal el-bilpark	525 (egen)+525 (støtte)	
Ombruk/resirkulering av bygningsmasse i rivning av kommunale bygg	innenfor ramme	
Utleie av elsykler	fjorårets budsjett	snart klart

Forslag til nye tiltak

Nr	Forslag til nye tiltak 2022	Estimert kostnad (kNOK)	Klimaeffekt
1	Energieffektivisering av eksisterende bygg og tekniske installasjoner	<utgift	127.8 tonn pr år
2	Utfasing av lite energieffektive kommunale bygg	Betydelig	avhengig av bygg
3	Tilrettelegge for transport for kommunens ansatte + Sykkelparkering	100 - 400	avhengig
4	Etablering av ladestasjoner	10, 500-1000	uvisst
5	Planlegge infrastruktur for fjernvarme i god tid før byggstart	avhengig	avhengig
6	Klimahensyn i anskaffelsesprosesser		betydelig
7	Kommunalt klimafond	1 000	avhengig
8	Fyrtårnsertifisering av kommunen	noe konsulentbruk	uvisst
9	REKO-ring og Bondens marked		0 moderat
10	Bruk av solcellepaneler på større bygg	705 (eksempel)	0.8 tonn pr år (eksempel)
11	Gulrot for aktiv transport blant kommuneansatte	80-150	antall km*utslippsfaktor
12	Økt bruk av nettbaserte møter	gevinst	utregning kommer
13	Snarveiprojekt	1, 30-200	avhengig

1. *Kostnad skal ikke overstige summen av besparelse (i strøm) ifølge EPC-modell*
2. *Stor investering med potensielt god klimaeffekt og strømsparende.*
3. *Kostnad avhengig av type sykkelparkeringsløsning. Mulig garderobeoppgradering i tillegg (rådhuset)*
4. *"Ingen direkte klimaeffekt, men nødvendig for innføring av større elbilpark. Kostnad nytt ladepunkt: 1000 kr. 500 000-1 000 000 hvis ny trafo må installeres."*
5. *Se på muligheter for å bygge ut fjernvarmenettet og evt sorptiv kjøling av bygg.*
6. *Styrke klimakompetansen i anskaffelsesprosesser + Kartlegging av klima- og miljøeffekter i anskaffelsesprosesser + Oppfordre leverandører til å tilby klimagassregnskap*
7. *Kommunen oppretter kommunalt klimafond på 1 million kroner*
8. *<https://www.miljofyrtarn.no/virksomhet/sertifisering/slik-blir-du-sertifisert/>*
9. *Øker bevissthet rundt lokale matvareprodusenter. Fører til mindre utslipp fra transport.*
10. *Eksempel fra Nye Gruben skole (705 000 kr, 47 700 kWh per år, inntjenings tid ca. 20 år, levetid ca. 30 år). Ble IKKE gjennomført.*
11. *Insentiver for aktiv transport blant ansatte (gavekort, trekninger osv).*
12. *Sparer penger og utslipp ved å ta møter digitalt.*
13. *Raskt, enkelt tiltak som øker fremkommeligheten for gang/syssel. Kostnad avhengig av type snarvei.*

Velkommen til Rana kommune

[Informasjon om korona](#)

[Flytte til/move to Rana](#)

Nyheter og kunngjøringer

Frister Høringer Nyheter Offentlig ettersyn
Pressemeldinger Sosiale medier

Selvbetjening / Kontakt oss

Beredskap Foreningsregister Gebyrer Kart
Ledige stillinger Postlister Profilhåndbok
Skjema Vaktelefoner

Barn, familie og skole

Barnehage Barnevern Familietjenesten
Helsesykepleier Jordmor Logopedtjenesten PPT
SFO Skole Skolerute SLT Trygg oppvekst
Voksenopplæring

Kultur, idrett og fritid

Moheia Bad/fritidspark Kino Bibliotek
Kulturskole Idrett Fritidsavdeling Friluftsliv
Priser Tur/skiløyper Tilskuddsmidler

Helse og sosial

Fastlege Flyktninger Folkehelse
Funksjonshemmede Fysioterapi Kriesenter
Legevakt Psykisk helse Rehabilitering Rus
Økonomisk hjelp

Omsorg

Omsorgskontor/tildelingskontor Botilbud
Demensteam Helsetjenester i hjemmet Hjelp i
hjemmet Kreftomsorg Møteplasser
Sykehjem

Bolig og eiendom

Botilbud Bostøtte Byggesak Drikkevann
Gravemelding Kart Planbestemmelser
Reguleringsplaner Situasjonsskart Startlån
Vannmåler

Brann og feiing

Nød alarmering 110 Akutt forurensning
Beredskap Branntilsyn Feiing og tilsyn Kurs
og kompetanse Restverdiredning,

Vei og trafikk

Gravemelding Motorferdsel i utmark
Parkering Tilskudd private veier
Trafikksikkerhet Veivedlikehold

Natur, miljø og avfall

Forurensning Klima Motorferdsel i utmark
Ranfjorden Ranelva HAF Renovasjon

Skatt og kommunale krav

e-faktura/ Autogiro Eiendomsskatt
Endring av skattekort/kontonummer

Næring, Jordbruk, skogbruk, utmark

Bevillinger Erstatning Jakt/fiske
Jegerprøven Konesjon Kraft
Næringsutvikling Skogfond Snarefangst
Tilskudd Vilt påkjørsel

Politikk og administrasjon

Politisk representasjon,
Møteplan og saksdokumenter

Postlister og arkiv

Fakta om Rana

Jobb i Rana kommune

Innkjøp, Priser og gebyrer
Organisasjon Beredskap

Profilhåndbok

Valg
Møter på nett - Innbyggerinitiativ

Enheter og ansatte

Planer, budsjett og regnskap